

J. V. Christensen:

Af Ringsted Saga

Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie

2 Del: Del 2

Af Ringsted Saga

Indhold af 2. Del.

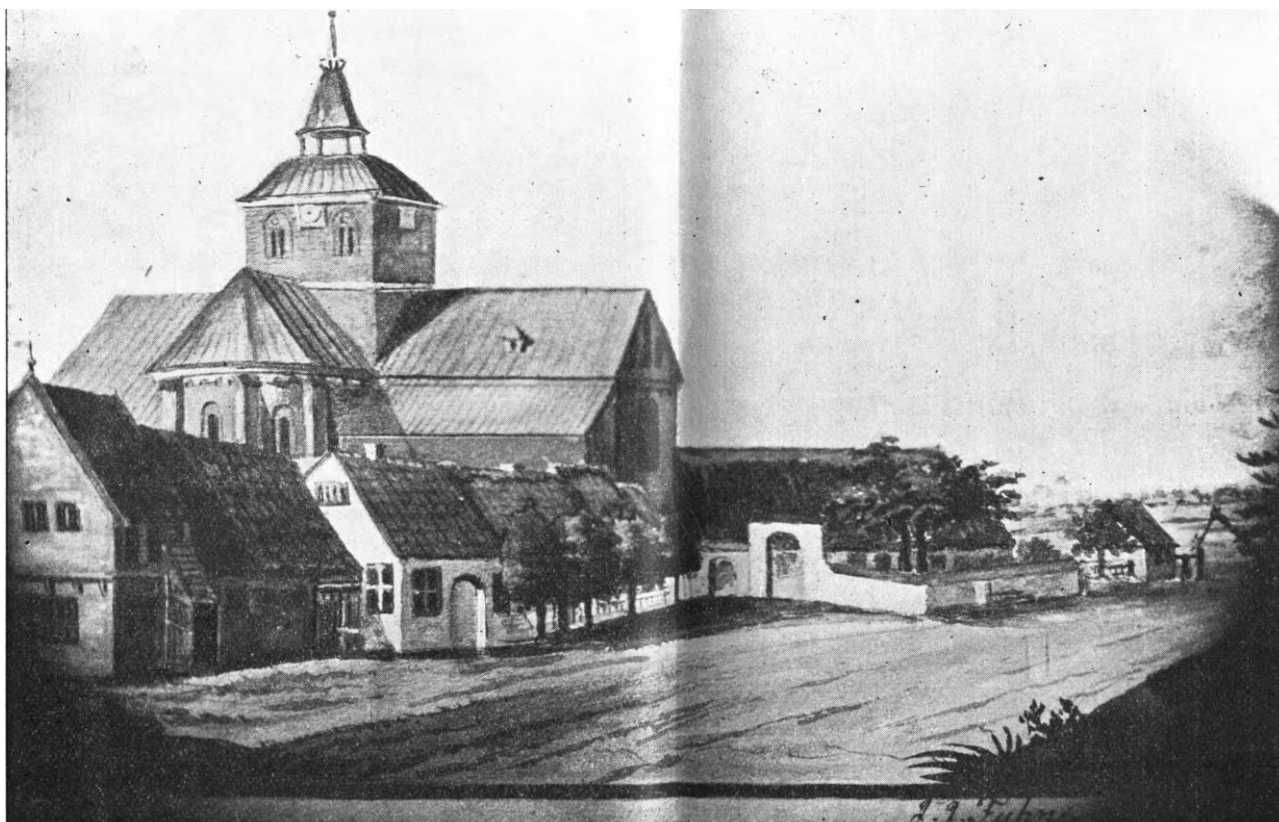
Et Midtpunkt i Sagntiden	Side 1
Ringsted i Middelalderen	8
Klosteret Grundlæggelse	8
To Mærkedage	15
Kongehyldning og Landsting	19
Dronning Margrethes Hyldning	29
Christian II, s Hyldning	31
Christian IV.s do	31
By og Borger	37
Købstadmøde i Ringsted 1421	40
Købstædernes St. Hansmøde fra 1472	40
Brande 1534, 1550, 1590	48
Fra den nordiske Syvarskrig	49
Stridigheder	57
Byens Rettersted	61
Ringsted i Poesi og Prosa	63
Det ældste Grundrids af Ringsted	71
St. Jørgens Hospital og Kapel	78
De, der sad til Doms	85
Fortegnelse over Landsdommere	87
Jørgen Seefeldt	92
”Kongsgaarden” i Ringsted	109
Volle Lúxdorp	111
Nedgangstiden efter Svenskekrigen	116
Den store Brand 1747	121
Det brændte Kæmnerregnskab	124
Et Regnskab fra 1748	127
Et par Varetaxter	129
Ringsted Latinskole og dens Rektorer	132
Ringsted Bymark	143
Adkomstdokumentet	144

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Bartskærer, Kirurger og andet medicinsk Folk	154
Nogle Bartskærere	163
Et pat Oder om Apoteket	165
 Ringsted-Billeder fra det forrige hundredeaar.	
Branden 1806, Englænderne	171
Spaniolerne	172
Hvorledes Byens Folk havde der	173
Da St. Hansgade grundforbedredes 1808	175
Da Borgerne blev narret	178
Regnskab og Priser	179
Det første Borgerrepræsentant valg i R	183
Maleren Jørgen Roed (med Bill)	188
Maleren I. F. N. Molt Wengel	211
Digteren Soph. Schandorp (med Bill.)	217
Forf. Ottoi Borchsenius (med Bill.)	229
Forf. Wilhelm Malling	243
Livsytringer for et halvt Hundreaar siden	246
Indbyggertal og Erhverv	246
Ringstedkredsens første Lovgivere:	
L. M. Hækkerup (med Bill)	251
Major Müllen (med Bill)	259
Da Ringsted fil sit første Blad	260
Det store Baneanlæg	274
Harhoff (med Bill.)	283
T0 Historiske tildragelser	286
Ringsted Industriforening	293
Byraadet siden 1869 (med Bill)	300
Slutning	302

Alle side tal er vist (XXX) i teksten i det følgende.

Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie. Del 2

Ved den gamle Vester Bom i Ringsted (Bommen og Bomhuset ses i Baggrunden til Højre. Kirken viser sig for Beskueren i den Skikkelse, den havde til Branden 1806. Hvor nu Raadhuset ligger, laa den Gang en Gæstgivergaard (med Træerne foran); til denne Gaard knytter Sagnet Mødet mellem Karl Gustav og de danske Rigsraader Joachim Gersdorf og Christen Skeel.

Ringsted – Billeder fra det forrige hundredaar.

(171) Kun tre Menneskealdre er det siden at denne By som saa mange andre var Skuepladsen for Tildragelser, der satte de dybeste Mærker i hele Datidens Liv, men som ingen Nulevende har set, selv om mangehaande Overleveringer lever den Dag i Dag.

Branden 1806

1806 hjemsøgte Byen af den sidste store Brand, der er overgaaet den, og denne Gang led Kirken den største Overlast, den havde lidt i Løbet af 300 Aar. Store Dele af Byen lagdes i Aske. Offentlig Hjælp maatte paakaldes. Fra den Tid blev Straatækning af Købstadejendomme forbudt. (Nærmere herom se "Folketidende" Nr. 136 – 141, 1903.)

Englænderne

1807 kom Englænderne til Ringsted (i August Maaned), og Byen maatte atter døje meget ondt. En Deputation af Ringsted- Borgere var (172) udsendt til Gørslev for at bede den engelske Invasions-Styrke om Pardon, og Byen blev ogsaa nogenlunde behandlet, om end det paa forskellig Maade gik haardt nok ud over den fattige Befolkning. Enkelte Ejendomsbesiddere havde en Indkvartering af over 100 Mand. Der berettes om adskillige Overgreb mod Kvinder. Hvor disse Overgreb blev opdagede, blev de dog haardt straffede. Paa Marken bag Amtstuegaarden maatte Lovovertræderne løbe Spidsrod.

Spaniolerne.

I 1808 kom saa Spaniolerne herigennem, og skønt de var ”vore Allierede”, har de heller ikke det bedste Lov paa sig. Deres Gudstjeneste afholdt de paa Torvet i Ringsted, hvor et prægtigt Alter var rejst ved siden af Tingstederne. Indmarschen i Ringsted fandt Sted den 27. Maj, og efter faa Dages Forløb marscherede Spaniolerne til Roskilde; her fandt senere paa Sommeren den velkendte Rebellion Sted, hvorefter Spanierne hen i August blev lagt i (173) Kvarter ude i Landet, blandt andre Steder i Ringsted og Omland. Spanierne var under dette sidste Ophold i Ringsted tildels i aabent Oprør mod deres franske Officerer. Og da de opførte sig lidet tiltalende over for den stedlige Befolkning, var det en stor Beroligelse for denne, da en dansk Hærafdeling rykkede frem og afvæbnede hele den spanske Styrke. Frederik den Sjette, der var meget forbitret paa de urolige spanske Hjælpere, gav bl.a. Ordre til, at hvis de efter Afvæbningen viste sig vedblivende urolig, saa skulde Buxerne sprættes op bagi paa dem! Disse Forhold har tidligere været udførligt omtalt i ”Folketidende”.

Hvorledes Byens Folk havde det.

Vore brave Forfædre inden for disse Byskel har under disse Forhold haft nok at tænke over, og vi skal ikke forsøge at granske alle deres handlinger, men nogle enkelte Træk af, hvad ”det Offentlige” har haft at foretage sig under Forhold som de (173) da foreliggende, er f betydelig Interesse.

”Det Offentlige” maatte i saadanne alvorlige Tider blive hele Borgerskabet. Ellers havde Enevoldstidens Mænd jo ikke været slemt tilbøjelige til at overhænge Borgerskabet med Tillid. Styrelsen var i stor Udstrækning overladt til en Byfoged. Ringsted havde i lange Tider slet ingen Raadmænd, fordi det var for bekosteligt. Fra 1720 havde man dog haft de saakaldte ”eligerede” (udvalgte) Mænd, der valgtes af Skatteborgerne. ’

Men under de urolige Forhold ser vi hele Borgerskabet kaldes til Beslutning. Den 11 Marts 1808 var ”den største Del af Byens Indvaanere” mødt paa Raadhuset, hvor Byfoged Husher oplæste for dem en Skrivelse fra Amtet ifølge hvilken der paalagdes dem forskelligt i Anledning af Troppernes Forsyning.

”Dernæst blev Byens Slagtere, Christian Sorøe, Froberg og Hans Walløe, forespurgt om de kunde og vilde paatage sig at foranstalte Slagtekvæg købt og slagtet, saaledes (175) at Byen alle Tider kunde have Forraad af Kød til Troppernes forplejning.” Prisen, der tilbødes de tre Slagtermestre for Kødet, var 10 Sk. Pd. Men de kunde de ikke indlade sig paa, sagde de. Der kunde ikke indkøbes Kvæg til den Pris. De vilde have 16 Skilling for Pundet af det leverede Kød, og oven i Købet

forskud til Indkøb af de første 10 Stkr. Kvæg. Og Borgerskabet gav Slagterne Medhold, hvorefter det formentlig er sket saaledes.

Da St. Hansgade grundforbedredes 1808.

Borgerne havde i det hele taget nok at tage Vare under de urolige Forhold. Rent galt var det gaaet i Vinterens Løb med St. Hansgade, der var bleven saaledes opkørt under de evindelige Ægtkørsler, Slæden omkring med Kanoner og Trænvogne osv., at der nu maatte gøres noget alvorligt for den Udbedring. Forhandlingerne om dette Spørgsmaal giver et meget belærende Bidrag til Forstaaelse af vore Oldeforældres (176) Levevilkaar, hvad denne Side af offentlige Forhold angik.

Den 22. April 1808 holdt Amtmand Stemmann Møde med Borgerne vedrørende et tidligere givet Paalæg om Gadens Istandsættelse. ”De Borgere, der skal udføre dette Arbejde, er – hedder det – følgende, der faar hvert Gadestykke fra Søndre Bom” (d. v. s. fra det Sted, hvor nu Dampmøllen ligger). Vi hidsætter disse Borgeres Navne: Niels Walløe, Mads Hansen, Byfoged Husher, Peder Bruun, Carl Pedersen, Peder Raun, Peder Bødker, Jørgen Smed, A. Richter, Farver Falck, Hans Jensen, Abel, Jak. Jensen, Garver Euken (eller Garver-Enken P), BagerBustrup, Kryger, Lønberg, Peder Corneliusen, Postmester Henrichsen, Schou, Berthel Jensen, Mogens Smed, 3. Jacobsen, Peder Christophersen og Præsten Schrøder. Med denne Navnefortegnelse har man antagelig den fuldstændige Liste over St. Hansgades Beboere for 100 Aar siden. De skulde dog ikke ene udføre Arbejdet. De øvrige Borgere i Byen skulde hver (177) især levere en Mand til Hjælp til Arbejdets Udførelse.

Arbejdet skulde begynde strax ”med at fylde Gaden med Stene og Grus, som formentlig kan faas af det ved Kirken værende Murgrus.” (Kirken var som bekendt under Istandsættelse efter 1806 Branden.) Fortovet skal afsættes med en – for øvrigt meget anseelig – Bredde af 3 Alen, og Fyldningerne paa Gaden maa være mindst 6 – 9 Alen, saa at to Vogne kan passere forbi hinanden.

Endvidere sattes ved samme borgerlige Møde en Beslutning, som giver os i Nutiden en lille Forestilling om, hvorledes en Gade i en lille dansk Provinsby – her altsaa Ringsted – har taget sig ud for 100 Aar siden: ”En hver Husejer, som haver Fejeskarn eller Gødning liggende uden for deres Huse, skal skaffe samme bort” til den følgende Dag.

At St. Hansgade ved denne Lejlighed har faaet en Grundforbedring, som den længe har haft godt af, er vistnok utvivlsomt. Men det kneb med at blive færdig. Endnu den 13. (178) Juni maatte man holde Møde for at sætte Byens Avlsbrugere i Bevægelse, at Arbejdets Fremme i St. Hansgade kunde ske saa hastigt som muligt.

Da Borgerne blev narret for Indkvarteringspengene.

Men ogsaa i andre Henseender voldte Krigstilstanden Ringsted Ulejlighed.

I Foraaret 1809 maa Amtmanden atter til Ringsted og holde Møde, denne Gang med de eligerede Mænd, Datidens Byraadsmedlemmer. Grunden var denne Gang, at 88 af Byens Borgere ikke havde faaet den anordningsmæssige Godtgørelse for Indkvartering. Det samlede Beløb der havdes til Gode, var 550 Rigsdaler; endvidere var tre Heste bleven laant fra Byen uden at være bleven leverede tilbage. De godtgjordes med 195 Rigsdaler. Amtmanden tildelte som Afslutning paa Forhandlingerne Indkvarteringskommisionen en Røffel. (179)

Regnskab og Priser.

Med Skildringen af de foran omhandlende Hændelser er vi naaet inden for et Tidsomraade, der ligger vort eget forholdsvis nær, nemlig det sidste Hundredaar før vor tid.

Ringsted er stadig en meget lille By. Dens Indbyggertal, som i 1672 var ca. 700, er i 1801 kun steget til 817. Den er ved Tidernes Tryk i Hovedsagen bleven en – kun daarlig – brolagt Landsby med Straatage over mange Huse.

Byens Regnskab for 1808 giver os en Forestilling om Byens Lidenskab, idet det balancerer med den Sum 3070 Rigsdaler og et Overskud paa 210 Rigsdaler.

Byens kommunale Styrelse er i det væsentligste i den kongelig udnævnte Byfogeds Haand. I 1720 havde man ganske vist faaet en af en meget begrænset Valgret udgaaet Borgerrepræsentation, de saakaldte ”eligerede Mænd”, men i Løbet af Hundredaaret var dette Borgerudvalgs Myndighed aftaget stedse mere og mere. (180)

Under Indtrykket af de fri Ideers Gennembrud i 1780'erne havde Eligerede Mænd i 1787 faaet en noget friere Stilling og var bleven jævnstillet i Byernes Styrelse med Embedsmændene. Men med det Tryk, som Krigerne og Omvæltningerne i Europa fører med sig synker de Eligeredes Betydning atter, og med 1807 indføres den Bestemmelse, at de kun kan vælges mellem de af Magistraten foreslaaede.

Kaster vi da Blikket paa det Arbejdsområde, Byraadets Forgænger har haft for et lille Hundrede Aar siden, gør det ikke paa os noget imponerende Indtryk. Fastsættelsen af Priserne paa Fødevarer har været en væsentlig Del af de Eligeredes Arbejde; heri bistodes de af ”Taxérborgerne”, der var en fra Christian den Fjerdes Tid stammende Institution.

Fra et Møde den 7. April 1813 erfarer vi saaledes, at Byfogden, de eligerede Mænd Taxérborgerne var samlede for at gennemgaa Taxterne. Disse fastsattes saaledes (til behagelig (181) Sammenligning for Nutidens Husmødre!):

Bagernes Taxt:

Et groftmalet Rugbrød, 8 Pds	48 Rigsbanksk.
Rugtvebakker	1 Rigsbanksk.
Et Hvedemels Franskbrød, 3 Log	2 Rigsbanksk.

Gæstgiversnes Taxt:

En Portion Kaffe til 1 Person	28 Rigsbanksk.
-------------------------------	----------------

Slagternes Taxt:

Bagkødet	13½ Sk. pr. Pd.
Forkødet	12 Sk. pr. Pd.
Flæsk	24 Sk. pr. Pd.
Røget do.	28 Sk. pr. Pd.

Smørrets Pris fastsættes ved samme Lejlighed til 36 Sk. pr. Pd.

Taxterne synes at blive fastsatte en Gang hver Maaned. I Gæstgivernes Taxt for den 3. Juni samme Aar haves følgende Bestemmelser.

Middagsmad ved Værtens Bord, 2 Retter Mad, 3 Mark. En Portion Smørrebrød 12 Sk. En Flaske Godtøl 6 2/3 Sk. En Portion Chokolade 3 Mark. (182)

Tager vi et Møde fra 1815 ser vi, at de eligerede Mænd har været samlede for at fatte Bestemmelse om:

- 1) Istandsættelse af Hegnstrækninger fra Fægangen og indtil Aaen samt omkring Kærehauge.
- 2) Hegnet mellem St. Jørgensgaards og Nørregades Græsmark. (183)

Det første Borgerrepræsentantvalg i Ringsted.

De politiske Tildragelser ude i Europa i Tredivernes Begyndelse virker tilbage ogsaa paa Danmark. I 1834 faar vi de raadgivende Provinsalstænder, og disse faar et Par Aar efter deres Sammentræden forelagt Udkast til en kgl. Anordning angaaende Købstædernes økonomiske Styrelse. Under 24. Oktober 1837 udstedes denne Anordning, der danner Grundlaget for de kommunale Borgerrepræsentationer, Forløberne for de egentlige Byråd. Med denne Anordning bortfalder Byfogdens (Magistratens) Forslagsret, og Vælgerne faar Ret til frit Valg. Valgretten er dog vedblivende stærkt begrænset. Kun Grundejere og Næringsbrugere havde Valgret, de første endda kun, naar de efter Borgered erhvervede sig Borgerskab.

I Ringsted, der da var en By paa (184) op mod 1200 Indbyggere, fandt dette det første virkelige kommunale Valg, om hvilket vi har udførlig Efterretning, Sted paa Raadhuset den 19. Februar 1838.

Og Tildragelserne ved dette Valg viser, at allerede da var Ringsteds Vælgere vaagne og stærkt optagne af deres ny kommunale Rettigheder.

Valget gælder 3 Borgerrepræsentanter og kommunale Revisorer, og Valgbestyrelsen bestaar af Byfogden og tvende af de eligerede Borgere, nemlig Borgerkaptejn Nohr og Agent Laurentius.

Valget begynder med Afgørelsen af forskellige Klager.

Saaledes foreligger der en Klage fra 20 Borgere, nemlig Murmester J. Jensen, Smed Jens Mortensen, Købmand Albertus, Værtshusholder Meybomn, Fabrikør Dithmar, Hattemager Legene, Skrædder Heise, Fabrikør P. Jensen, Rebslager Schrøder, Murmester Bernstein, Bager Tagesen, Maler Tornald, Gørtler Lochte, Pottmager Knudsen, Brændevinsbrænder Jak. Hansen, Købmand J. (185) C. Møller, Farver Galle, Urmager Zetterwall, Hattemager Wadun og Skrædder Brasch. De klager over, at Murmester Resmussen, Krigsraad Krebs, Doctor Gräbel, Overstløjtnant v. Krebs, Vognmand Hans Madsen, Apoteker Wengel og Murmester Jens Olsen er udeladt af Valglisten, medens Vognmændene Lange og Hans Hermansen er optagne. Valgbestyrelsen svare hertil, at da ingen af de Paaklagede har taget Borgerskab og de ikke er i saadan Stilling, at det kan fordres af dem dom Pligt at løse Borgerskab, saa skal Listen ikke forandres.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Ogsaa forskellighed andre Forhold var Genstand for Klage, alt Vidnesbyrd om Borgernes Interesse.

Valget gav det Udfald, at følgende valgtes:

Farver Jensen, 63 St., Købmand Grundtvig, 54 St., og Brændevinsbrænder P. Roed, 50 St., Til Revisorer valgtes Købmændene Bang, 74 st., og Lund, 72 St. Ringsteds første Borgerrepræsentation bestod af de ovennævnte tre samt 3 af de (186) hidtige Elegerede: Kaptejn Nohr, Agent Laurentius og Partikulier Froberg.

Borgerrepræsentationen valgte selv sin Formand, og denne Stilling overtoges af Laurentius.

1840 afgik Nohr, og hans Efterfølger blev Vermehren. Men da var Valginteressen ikke saa stor. Han valgtes med 5 af 12 afgivne Stemmer. (187)

For at skrive det nu følgende Afsnit af Ringsteds Historie skulde man jo egentlig være indfødt Ringsteder. Man skulde kende fra første Haand eller gennem Slægtminder en hel Del af det, som skulde sætte Farve paa Fremstillingen. Den, der skriver dette, er jo imidlertid ikke Indfødt, men Indvandret. Til Gengæld formaar han maaske skarpere at sortere det ret omfattende Stof.

Støttende os, dels til hvad der foreligger af skriftlige og trykte Efterretninger, dels til de mundtlige Overleveringer, som gamle Ringstedborgere Tid efter anden har fortalt os, skal vi da fremdrage en hel Del spredte Træk til Person- og Tidsskildring. Talen er jo her om en temmelig ny Tid, der har Fortsættelseslinier lige op til vore Dage.

Et gammelt Vers, som Professor Otto Borchsenius, der jo er barnefødt i Ringsted, gengav i sin Artikel i (188) "Dnbg." i Anledning af St. Bendts Kirkes Genindvielse den 21. Marts 1909, lyder:

Men søger Du Morskab i Ringsted,
Du Bliver til Spot og til Spe
Det hjælper kun lidt, her var Tingsted,
nu er intet af se.

Hvor gammelt dette Vers er, ved vi ikke; men det stammer rimeligvis fra en Udenbys, der har savnet den Hjemstavnsfølelsens Maalestok, som er fornøden for en retfærdig Bedømmelse af Forholdene. At denne Følelse kan blive saa stærk, at den ogsaa fortegner Skyggesiderne, nævnes kun som en Selvfølgelighed.

Maleren Jørgen Roed.

I det hjørne af Ringsted Kirkegaard, der er vendt mod Byens Hovedfærdselsaare mod Syd og Øst: St. Hansgade, findes et indhegnet Gravsted med Mindestene over den Roedske Slægt: over Borgerrepræsentant Peter Roed og Hustru, over (189) Maleren Jørgen Roed og Hustru og over Sønnen Holger Roed, hvis Portrætmedaillon findes paa hans Ligsten og viser os et smukt Ynglinge-Aasyn.

Maleren Jørg. Roed Jørgen Roed, Roskilde Domkirke, 1833-1838,

Stenen over Jørgen Roed staar over en af Ringsteds kendteste og mest fortjeneste Sønner. Det eneste synlige og offentligt tilgængelige Minde, Ringsted i øvrigt har om ham, er det Maleri, som hænger i St. Bendts Kirkes nordre Korsarm. Det forestiller Simeons og Annas Møde med Frelseren.

Maleriet skænkedes til Kirken ved Malerens Død.

Jørgen Roed fødtes i Ringsted den 13. Januar 1808 – i den bevægede og fattige Tid, der særtegnedes af den engelske Krig og skabte Forhold som de i tidligere Afsnit skildrede.

Jørgen Roeds eneste Datter, Professorinde Helene Nyblom, har i det minde, hun har sat sin Fader, ogsaa skildret hans Forhold til Fødebyen med fængslende Træk, af hvilke her skal gengives de mest tegnende:

Jørgen Roed er født den 13. Januar (190) 1808 i Ringsted, hvor hans Fader, som var af Bondeslægt, var Vognmand og ejede en Gaard. Til Gaarden hørte ogsaa lidt Avlsbrug og et mindre Brænderi.

Ved det Tidspunkt, da Jørgen Roed kom til Verden, saa det sørgeligt ud i Danmarks Rige. Landet var saa forarmet og udsuget af Krigen med England og Stormagternes Strid, hvori det var indviklet, at hver eneste Mand led derunder.

Det gjaldt om at hjælpe Statskassen, og alle gav deres Bidrag.

Saaledes ogsaa Jørgen Roeds Forældre. Hvad der fandtes i Huset af Kobber og Sølvtoj, blev ofret for t blive smeltet ud til Penge for det fælles Bedste.

Det var en Barndom i ringe Kaar og Forsagelse, Jørgen Roed voxede op i.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Han har fortalt sine Børn om, hvordan der var en Skuffe fuld af Rugbrødsskorper, hvortil han og hans Søskende blev henvist, hvis di i Utide Klagede over, at de var sultne.

Men om der ikke den Gang var (191) rigt paa materielle Goder i det gamle Hjem i Ringsted, saa var det i saa mange andre Henseender et lykkeligt Hjem. Faderen, Peter Roed, var en Mand, som nød Agtelse for sin paalidelige Karakter og blev valgt til Medlem af Borgerrepræsentationen.

Moderen født Ellen Jensen, var en begavet Kvinde, som – skønt hun ikke lod sig mærke dermed og i det hele var en overordentlig beskeden og mild Natur – havde megen Menneskekundskab og sin egen personlige Opfattelse af Sager og Ting.

De fire Døtre og Sønnen Jørgen blev fra Børn af opdragte til at være Arbejdsmennesker med skarpt Pligtansvar, og til deres sene Alder har de alle vist, at deres Børnelærdom aldrig blev glemt.

Til dette Hjem var Jørgen Roed til sin sidste Stund knyttet med hele sit Hjærte. Og det var ikke blot hans Køre dér, men det var Stedet, Jorden, han elskede.

Først var det den gamle Gaard, hvori han var født. Saa blev det (192) en anden, nyere Gaard, som da Familiens Indkomster forbedredes, blev opbygget paa samme Sted. Og da endelig ogsaa denne Gaard for ikke saa mange Aar siden kom paa fremmede Hænder og de tre endnu levende Søstre flyttede ind i en lejet Lejlighed, saa var dog Ringsted endnu tilbage at holde af.

Det var Hovmarken med Udsigten lagt ud over det flade Land. Det var Kirken med Kongegravene. Det var den smukke, gamle Kirkegaard, hvor nu saa mange af hans Kære laa begravede; ja, det var med ét Ord Fædrejorden, som bestandig havde samme Tiltrækning for Jørg. Roeds trofaste Hjærte.

Han elskede Ringsted til sin Død, og han har vist det i sin Kunst ved at vælge sine Emner fra det gamle Barndomshjem.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Den ny Gaard, som senere blev opført, var jo rummeligere og finere end den gamle; men den gamle var saa morsom med sit høje Tag, fine lave Værelser og tilfældige Vinduer. Man kørte ind ad en Port ligesom i (193) Bøndergaardene, da der var Længer paa alle Sider. Midt i Gaarden stod en Post med et Vandtrug, hvor Hestene vandedes, og det er derfra, Roed har malet Billedet af ”Piger som hæge sig ved Brønden”. Over Gaarden, som ofte var fuld af Vogne og Heste, kom man gennem den mørke Stald op ad en Stentrappe, der var lagt af uregelmæssige, store Sten ovenpaa hverandre, og derfra ned i Haven.

Denne Have, ligesom alle andre private Haver i Ringsted, vendte ud til Hovmarken, og de dannede som en hel Ring omkring Højden, hvor Hovmarken laa.

I Haven var der fuldt af Frugttræer, Bærbuske og Køkkenurter, som plejedes af Husmoderen og Husets Døtre.

Endnu i sin sene Alderdom stod Roedes gamle Moder i Timevis bøjet og lugede Ukrudtet bort fra Bede. Fra denne Have har Roed malet et Motiv, som ogsaa findes paa det kongelige Galleri i København. Det er hans Søster, der staar under (194) Pæretræet og breder Forklædet ud for at tage imod Pæerne, som en ung Mand (Malere Vermehrens yngre Broder) plukker til hende.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Fra en Laage i nederste Ende af Haven kom man saa ud paa Hovarken, og hvor man saa langt, langt ud over Landskabet, der laa blaat i de disede Sommerdage med Skovene i der Fjerne – alt for fjernt kunde vi andre synes.

Saa følger en Skildring af Søstrenes Gerning i Huset – den huslige Line, Hanne, der havde at gøre med Borgestuen og Udskænkningen, den livfulde Mette og den stille og sjælfule Signe. Jørgen Roeds Yndling -; endelig hørte til Hjemmet Familiens tro Tjener, Ole Grejsen, en ideal Type af en dansk Bondemand, høj og bredskuldret med krøllet Haar, en hel Mængde smaa Rynker om de gode, skælmske Øjne. (Roed har mange Gange benyttet ham som Model. Holger Roed beundrede den store Ole.

”I dette Ringstedhjem hengik (195) Jørgen Roeds Barndom. Ingen kan sige, hvorfra han havde sit Malertalent. Man har ikke hørt Tale om den Slags Evner i Slægten før. – Underligt nok blev en Del Aar senere født en anden Maler i Gaarden ved siden af Roeds. Det var Frits Vermehren, hvis Fader var Glarmester og ejede Gaarden der.”

Man mærkede allerede i Skolen at Jørgen Roed havde Talent for at tegne, og hans Lærer, Kateket Fyhn, opmuntrede hans Lyst dertil. –

Fru Nyblom fremhæver de forstaaende Syn, Roeds Forældre har vist ved strax at tillade ham at gaa den usikre Kunstnervej, saaledes at han allerede som 15-aarig blev Elev af Portrætmaler Hans Hansen.

Saa kommer han ud at rejse paa et Stipendium, og fra Rom skriver han Januar 1840 til Søster Signe et Brev der begynder saaledes:

”Du kan vel begribe, at jeg gerne gad kommet og fulgt Dig i Kirken Søndagen efter Paaske og hørt, hvor godt du kan svare for Dig og være med at spise Sagosuppe og køre i (196) Skoven; men...” (han kan jo ikke komme og sender Søsteren en lille Gave).

Roed bliver gift og bosætter sig i København. Men Kærligheden til Fødebyen er stadig levende.

”Vist er det, at Fader altid var gladest i Ringsted og helst vilde rejse derud.”

Et sympatetisk Billede tegner Datteren ogsaa af sin Moder, der ligesom Jørgen Roed hviler paa Ringsted Kirkegaard. Hun var i mange Henseender en Modsætning til sin Mand, men hun var utrættelig i sin Omhu og Omtanke for hans Bedste.

Sønnen Holger, hvis prunkløse Mindestøtte staar paa Familiegravstedet, var et lovende ungt Talent med en rig Fantasi af den sundeste og ældste Slagt. Desværre fik han en Vinterdag i Ungdomsaarene en haard Snebold i det ene Øje, der beskadigedes saaledes, at Arbejdet efter den Tid voldte ham Lidelse, og en Stipendierejse skaffede ham ikke Helbredelse.

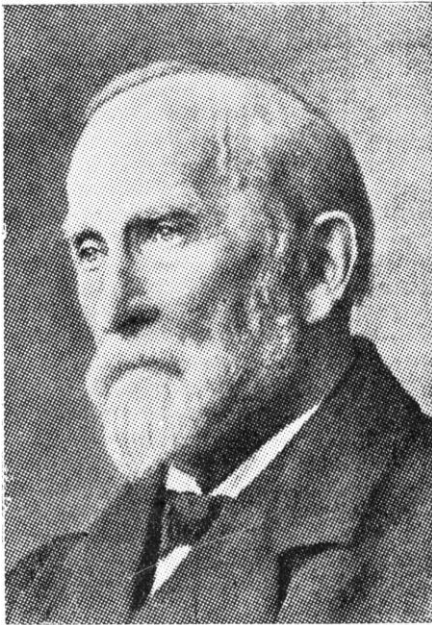
Jørg. Roed døde 8. August 1888 og jordedes paa Ringsted Kirkegaard den 14. August, fulgt til Graven bl.a. af Bysbarnet Professor Vermehren, Vennen Professor Jul. Lange samt flere Kunstnere. Provst Andersen, som fra sin tidlige Ungdom havde kendt Roed, talte over kunstneren, der havde hørt til de trofaste, til dem, der adledes af Sandhedens milde Aand.

. Følgende Slutningslinier læses i Fru Nybloms Bog:

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

”Ude paa Ringsted Kirkegaard er der et Hjørne ved Muren, hvor Familien Roed har sit gamle Gravsted. Det er en yndig Plet. Et Par store Træer breder Skygge, men der er ogsaa god Plads til Solen, naar den vil besøge alle de hvide Rosenbuske, som der blomstrer. Epheun hænger tæt over Muren ... Paa denne stille blomstrende Plet ligger J. Roed ved Siden af sine Forældre, sine Søskende, sin Hustru og sin Søn. Det var Faders kæreste Gang at gaa (198) herud om Sommerdagene og sidde og tie. Nu er det os andre, som gør det.”

En Søster til Roed lever endnu i Ringsted, over 90 Aar gl.

Maleren J. F. N, Vermehren.

Naar vi nævner den anden af Ringsteds Sønner, der har indskrevet sit Navn i den danske Malerkunsts Historie med faa fortjenstfulde Træk, er det naturligt først at nævne tre Billeder, der mere end noget af hans øvrige Arbejder, har gjort han Navn kendt ude i den jævne Befolkning.

Disse tre Billeder er: Reservesoldatens Afsked”, ”Faarehyrden paa Heden” og ”Sædemanden”.

Det førstnævnte Billede hænger i Kunstmusæet og er malet i de sidste Krigsaar (af Treaarskrigen). ”Der maa – hedder det i Værket ”Danmarks Malerkunst” – have været ikke saa lidt menneskevarm Følelse i den Maler, der samlede den første Opmærksomhed paa sig gennem det stilfærdigt bevægede Billed ”Reservesoldatens Afsked fra sin Familie”.”

I Virkeligheden taler dette Billede til de varmeste, bedste og derfor alvorligste Følelser hos enhver Beskuer (200) taler ikke alene gennem Skikkelserne med de stille, alvorlige Træk, Faderen og Moderen, de to smaa Purke paa Gulvet og Bedstemoderen i Ovnkrogen, men taler ogsaa gennem hele Interiøret: det dækkede Bord, Hækken med Tøjerne, Tornystret med de svære Støvler, Standkisten, Bilæggerovnen, og Hunden, der ser spejdende til ...

Det er maler af en Mand der selv kendte Afskedens Stund – om end under andre Former. Thi han, der var af tysk Afstamning, og hvis Fader for en ubesindig Ytrings Skyld, måtte finde sig i ret voldsomme Udslag af de patriotiske Følelser i Treaarskrigens Tid, gik selv med som Frivillig i 1848 for at kæmpe under Dannebrog.

Paa sin 80-aarige Fødselsdag dvælede Vermehren – i en Samtale med ”Hver 8. Dag” – ved Minderne fra den Tid:

”Jeg gik med som frivillig i 1848, tjente mig op først til Vagtmester, saa til Kommandersergent. Det var ved 4. Reservebataillon. Vi var med (201) ved Haderslev den 28de Juli 1849; men for resten kom vi ikke til at tage synderlig Del i andet end Strabadserne. Ved Revyen paa Lerbæk Mark var jeg med til et fuldstændig kaadt Løb. vi løb om Kap med vore Løjtnanter en halv miil; jeg var saa uhyre stærk til at løbe i min Ungdom; men jeg havde fyldt Oppakning paa, fik saa Brystkrampe og maatte søge min Afsked. Saa var det, jeg malede ”Reservesoldatens Afsked” hjemme hos min Fader i Ringsted.

- Vermehren udtaler for øvrigt i dette Interview, at han ikke er tilfreds med sin Reservesoldat. ”Jeg havde ikke mægtet at faa det frem, som jeg ønskede, og saa tabte jeg Modet til den slags Emner og valgte andre, der ikke var saa sjæleligt bevægede”.

Paa et Spørgsmaal om hvilket Billede Kunstneren selv syntes bedst om, svarede han

, at det vel nok var ”Faarchyrden paa Heden” og ”Konen, der bælger Ærter” som Galleriet ejer.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

”Jeg har”, udtaler den gamle (202) Kunstner, ”haft megen Fornøjelse af mit Liv ude mellem Bønderne, men ogsaa meget Besvær.

Da jeg havde malet ”Konen der bælger Ærter”, var jeg næstendels Krøbling af at sidde i et fugtigt Rum, hvor jeg havde holdt lige til November Maaned. Det var forfærdelig sørgeligt; men det er der ingen Mennesker, der kan se, naar man har malet det, og det skal de heller ikke vide.”

”Konen, der bælger Ærter”, er for øvrigt malet i Vindstrup, hvor Vermehren i sine unge Aar kom meget til Rasm. Andersens Fader og boede i dennes Gaard under sine Studieophold der paa Egnen. At Vermehren ikke glemte gamle Venner fremgaar deraf, at han, da han i 1893 fejrede sin 70-aarige Fødselsdag, tog ud til Vindstrup, hvor han gik omkring til sine Venner blandt Smaafolk der paa Egnen. Han ønskede ikke, at denne Mærkedag skulde fejres officiel med Modtagelse af Deputationer el. lign- Da han om Aftenen skulde til Sorø Station (203) tilbød Rasm. Andersen at køre for ham, men det vilde den gamle Kunstner ikke vide af. ”Men hvis De vil følge mig paa Vej, vil jeg være meget glad derfor”, udtalte han. Rs. Andersen fulgte Vermehren til Sorø Station, og da de tog Afsked, udtalte han: ”Det har dog været en dejlig Dag!”

Af ”Faarehyrden” og ”Sædemanden” hænger Gengivelser i mangfoldige danske Hjem, og vi skal et Øjeblik dvæle ved disse to nationale Billeder: Faarehyrden, der staar saa støt midt i Heden med Kæppen under Armen, Bindehosen i Haanden og Hunden ved sin Fod, medens Faarene nipper af

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Spirerne i Lyngen ved Bakken Fod; - og Sædemanden – det kunde godt være den hjemvendte ”Reservesoldat” – der faar Sæden paa Marken, medens Kirkens Taarn beherske Baggrunden. Det er to Billeder, der giver Lys og Varme over et Hjem; der er en Hymne til Landlivets stille Arbejde, før Maskinerne holdt deres sejrige Indtog. (204)

Hvor kunde Vermehren ikke (udtalte Pastor Steen i sin Ligtale over Kunstneren) tale om den gamle Faarehyrde paa Heden. Han læste hele denne Mands historie i det vejrbidte Aasyn, de krumme Ben, Strikkestrømpen. Alt vidnede det om Slid og Slæb, men tillige om en Gerning, røgtet i Trofasthed. Og han kunde pege paa Lapperne paa Hyrdens Beklæder: ”Der ligger en hel Historie i disse Lapper”, sagde han. ”De betyder, at der er en tro og flittig gammel Hustru derhjemme, et hjem med Nøjsomhed og Kærlighed”.

Optil den nordre Kirkegaardsmur paa Ringsted Kirkegaard – i Række med det Roed’ske Gravsted – ligger den Vermehren’ske Familiebegravelse. Her hviler og har hvilet i 40 Aar Glarmester Peter Frederik Nicolaj Vermehren (f. 1793, død 1869), hans Hustru samt Sønnen Carl Vilh. Theodor Vermehren (født 1826, død 1892) og Hustru. – Slægten stammende oprindelig fra Nederlandene, men (205) fordreves under Albas Forfølgelser. Den bosatte sig i Nordtyskland, hvorfra P. Vermehren udvandrede til Danmark i 1817 og bosatte sig i Ringsted.

Johan Frederik Nicolaj Vermehren er født den 12te Maj 1823. Faderen var som nævnt Glarmester og sad i smaa Kaar. Fra Barndommen maatte Johan Frederik gaa sin Fader til Haande. Han kunde selv fortælle om, hvorledes han som Dreng gik paa Landet med Glarmesterkassen og satte Ruder i.

Men hans Sans for Tegning gav sig tidligt Udslag, og hans første Læremester blev Jørgen Roed. De to Familier boede Side om Side i St. Hansgade; deres haver grænsede op til hinanden ud mod Klostermarken (mellem Byen og den nuværende Banegaard), og over Havegærdet var der en nem Forbindelse i Sommertiden.

De økonomiske Tilstande i Familien har formentlig bedret sig; thi i Løbet af de kommende Aar kom den lærelystne Dreng paa Sorø Akademi. (206)

Her vakte hans Tegnefærdighed snart agtpaagivende Læreres Opmærksomhed. Først og fremmest var det Ingemann, der tog sig af ham. Endnu i sine allersidste Aar mindedes han med den varmeste Kærlighed Digteren, hans Barndomslærer, og var fuld af Taknemmelighed mod ham.

Sin første Undervisning – bortset fra den, han i Ny og Næ havde skumper sig til at faa hos den 15 Aar ældre Jørgen Roed – fik han nu hos Tegnslæreren Landskabsmaler Harder i Sorø.

Hans Harder Sorø

Den gamle Glarmester i Ringsted, der imidlertid vidste, hvad reel Viden betød i en Tid, hvor Examen og sikker Embedsvej var ikke mindre attraaet end nu, holdt dog stærkt paa, at Sønnen skulde fuldende sine Studeringer, inden han gik andre Veje. I 1843 tog den da 20-aarige Yngling ogsaa sin Studentereksamen, og lydig mod sin Fader belavede han sig ogsaa paa at tage ”Anden Examen”.

Men de for hans Kunst interesserede, ført og fremmest Digteren (207) Ingemann, formaaede nu endelig Glarmester Vermehren til at lade sin kunstnerisk saa rigt begavede Søn afbryde Examensstudiet og søge Optagelse paa Kunstakademiet.

I 1844 blev han Elev paa dette, og samtidig søgte han Undervisning hos sit allerede da navnkendte og højt fortjente Bysbarn, Jørgen Roed.

I 1847 udstillede han sit første Billede. Aaret efter kom Krigen. Stedet er jo for øvrigt ikke her at kommen nærmere ind paa Vermehrens almindelige Betydning som Kunstner. Han blev senere sin Tids første Portrætmaler og en af Kunstens Ypperste, Ned hensyn til malerisk Fordybelse i sit Omraade satte han Rekorden blandt vore Malere, skrive Emil Hannover om ham. Enhver Enkelthed skulde være fuldkommen.

Til sin Fødeby stod Vermehren ikke i noget nærmere personligt Forhold, efter at hans sidste herværende Slægtninge var døde. Men endnu til sin sene Alderdom omfattede han (207) sin Barndoms og tidligste Ungdoms By med Kærlighed. Da en Dame fra Ringsted i September 1909 havde faaet nogle Malerier, udførte af en i Australien afdød dansk Kunstner (Nikolaj Habbe), der havde været en Ungdomskending af Vermehren, henvendte hun sig til den gamle Kunstner. Hun var bange for at trætte ham, men Gang paa Gang i Samtalens Løb ytrede han sin varme Interesse for Fødebyen. Senere sendte den paagældende Dame ham et par Billeder fra Nutidens Ringsted, og som Svar modtog hun fra Oldingen et Brev, der i al sin Korthed giver et saare smukt Billede af den gamle Kunstner. I dette Brev, der er skrevet i September i Fjor, takker Vermehren for ”de smukke Fotografer fra det kære gamle Ringsted”. Han betoner at han selv saa gerne vilde været herved for at se Ringsted Kirke i sin ny Skikkelse, ”men det naa’r jeg vist ikke”, udbryder han med stille Resignation. Vermehren havde nemlig siden April 1909 været Skrøbelig og i lang Tid ikke kunnet komme uden (208) for en Dør. revet viser os i al sin Korthed ved sin venlige og fine Tone, hvilket ædelt og nobelt Menneske den gamle Kunstner var. Det er skrevet med en fast og tydelig Haandskrift, der ikke alder formode at det er en 86-aarig Mand der har ført Pennen.

En af hans tidligere Tjenestefolk – nu Gaardsmandskone paa Ringstedegnen – meddelte i ”Ringsted Folketidende” nr. 12, 1910, forskellige Bidrag til Skildring af den gamle Kunstners personlige Elskværdighed.

Vermehrens Hustru, Thomasine Ludvigne f. Grüner var en Datter af Amtsforvalter G. i Ringsted, senere Kommunitetsforvalter. De var gift i 20 Aar, idet hun døde allerede i 1877.

Vermehren døde den 10de Januar 1910. Den 15de Januar jordedes han fra Andreaskirken i København under meget stor Deltagelse. Hans Sognepræst, Pastor Steen, satte ham i sin Ligtale et smukt Minde, da han udtalte: Han var en Kunstner af (210) Guds Naade, ro mod Gerning; en

Kunstner, der i Troskab brugte de store Gaver, der var han givet. Han havde blik for alt, hvad der var godt og smukt, fandt og herligt i Naturen som Menneskelivet, og det ligemeget om han saa det hos den jævne Mand eller hos en af Aandens Store.

Mellem det rige Væld af Kranse, der dækkede hans Kiste var ogsaa en fra hans Fødeby. Vermehrens Grev er paa Assistens Kirkegaard. (211)

Wengel, Christian Molt (24.04.1821-24.09.1859)

Forfatteren Chr. Molt Wengel.

Mange Dilettantskuespillere, der har glæder baade sig selv og mest deres Næste ved at agere i "Cousine Lotte" eller "Plader", har vel næppe skænket Forfatteren af disse Lystspil den fortjente venlige Tanke. De mange Opslag, som Molt Wengels andre Vaudeviller og Lystspil har oplevet, er vidnesbyrd om, at de rummer en Menneskeskildring, som har Værd ud over Øjeblikket.

Det er nu allerede mere end et halvt Hundred Aar, siden den da endnu unge Forfatter stedes til Hvile paa Ringsted Kirkegaard. Men endnu saa sent som i 1898 udkom bl.a. et nyt Oplag af "Cousine Lotte."

Chr. Molt Wengel er født den 24de September 1821, Søn af Kancelliraad Apoteker Hans Jørgen Wengel og Anna Jørgen Wengel og Anna Sofie Frederikke, født Aarbye. Han gik først paa Herlufsholm og senere paa Roskilde (212) Latinskole, hvorfra han blev Student i 1840; juridisk Embedsexamen tog han i 1848.

Molt Wengel blev fra sin første Studentertid revet stærkt med i det muntre Liv, hvor

"paa Tankens Slot bor Studenten frit og lever højt, som man kan vide"

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Han hørte til den livslystne Studenterungdom, som Hostrup har taget paa Kornet, og som ganske naturligt havde sin Blomstringstid i Aarene mellem de to Krige. Molt Wengel var Skuespiller, Fedtarrangør m.m. i de helt unge Aar. Og hans Gerning falder i det store og Hele indenfor Studenterforeningens Rammer. Men hans Skuespil blev alligevel af en noget anden Slags end de optest revyagtige, men mange personlige Udfald spækkede Studenterkomedier. Han blev tidlig ansat i Justitsministeriet, og da han forblev ugift, havde han saaledes megen Tid til sin Raadighed, hvorfor han i 50'erne hører til Studenterforeningens mest typiske yngre Skikkelser. Hans Komedier spillede paa (213) Studenterforeningens Teater, hvorfra flere af dem gik umiddelbart over til Privatteatrene saaledes en Akts-Vaudevillen "Kærlighed paa Taget", der opførtes paa Casino 1854, og "En Tale" Lystspil med Sang i 2 Akter, der opførtes paa Folketeatret.

"En Tale" er selvfølgelig som flere af Wengels Arbejder ved forskellige Lejligheder bleven spillet i Forfatterens Fødeby, og særlig "En Tale" indeholder en hel Del lokale Hentydninger, som kan nærmere bestemmes den Dag i Dag. Lystspillet handler om Troppernes Indmarch i en lille By efter Trearskrigens Afslutning. Handlingen er henlagt til Skelskør; men dette Navneskjul har ikke forvirret nogen i Datiden saa lidt som i Nutiden. "En Tale" giver et godt Billede af al den Alarm, Troppernes festlige Modtagelse afstedkommer i den lille By: den ædle Kappestrid om, hvem der skal i Festkomiteen, og hvem der skal holde Festtalen, Æreporten, der ramler sammen, netop som man kan skue det fremmarscherende Militær (214) paa Sigersted Bakke, den Holstenske Forpagter paa Nabogodset og den indvandrende tyske Haandværker.

Skorstensfejeren Friedel har en særlig lokalhistorisk Interesse, da han øjensynlig er modelleret over Glarmester Vermehren, mod hvem der – som skildret i et foregaaende Afsnit – havde været hidsige Opløb i 1848. Der er et ret betydeligt Udslag af den første Krigsstemnings Modvillie mod den tyskfødte Haandværker i den Replik, hvormed Friedel (a la Vermehren) præsenterer sig:

"Jeg har spist dansk Brød i 26 Aar, und jer er derover bleven so dansk, so dansk som nogen Mand, der er født i Mecklenburg. Danmark har født mig op, Danmark er bleven mit Heimath. Jeg tale dansk Sprog, aber Dialecten, Hr. Krone!"

Der selvfølgelig en Del Ironi over, at den lille By har givet en Halvtysktalende Mand en fremtrædende Plads ved Ordningen af en national Fest; men i øvrigt er Velvillien og der gode Humør her som i alle Wengels Arbejder det fremtrædende. (215)

I Biografisk Lexikon har Nic Bøgh skildret Molt Wengel som en Mand, altid i ligeligt Humør, lidt magelig, uden Begejstring for noget, stærk i Modgang, sandhedskærlig og trofast, med Trang til at være noget for andre; men alt maatte gaa roligt og sindigt, han vilde helst ene sørge for sit, pusle med et og under Arbejdet være fri for andres Raad og Kritik. Saavel H. C. A. Lund som Forf. Carl Møller og Hostrup omtaler ham i deres Arbejder.

([Se omtale i Biografisk Lexikon side 389 klik her](#))

En Tyfus bortrev ham i hans 38te Aar – den 24de September 1859. Og den 28de September 1859. Og den 28de September 1859. Og den 28de September samme Aar jordedes han paa Ringsted Kirkegaard, hvor hans Ligsten staar. Hans tidlige Død var en Sorg ikke alene for hans Hjem, men

ogsaa for den Kreds, Studenterforeningen, i hvilken han havde fundet sit andet Hjem, og for hvis Fremfærd han var levende interesseret.

Vennerne fra Studenterforeningen samledes om hans Grav, og Digteren (216) Chr. Richardt skrev et Digt til den Henfarnede:

”Thi trofast var Du mod din Ven,
og glad og gerne gav du hen,
hvad Smil Du fik i Eje:
Og uden Larm, men dog til Fryd
som Kilden med sin sagte Lyd,
Du vandred’ dine Veje.”

Molt Wengel fortjener da ogsaa sin Plads i Skildringerne af ”Ringsteds Saga” som en af dem af Byens Sønner, der vandt Navn for Efterverden. (217)

Digteren Sophus Schandorph.

Mellem ”Skjoldene”, der hænger i Lystanlæggets Pavilion og fortæller Fugleskydningsselskabets Personale historie i tørre Navne og Tal, staar der paa Skjoldet fra 1851 paa Fuglekongernes Hædersplads: Postopsynsmand J. F. Schandorff.

Denne Schandorff – saaledes stavede Digteren sit Navn – er Digteren Sophus Schandorphs Fader. Og gennem Digterens ”Oplevelser” I. (1889) faar men et Indblik i Tider og Forhold i Ringsted, saaledes som disse har fremstillet sig for Digterens indre Blik ca. 40 Aar efter, at de var udspillet for den da barnlige Tilskuer.

Det er en ikke ualmindelig Mening mellem dem, der har Forbindelser i Datidens Ringsted, at Digteren Schandorph har arbejdet stærkt med, og at de Tildragelser, han skildre, ikke alle er fotografisk gengivne. Imidlertid er det givet, at naar et (218) saadant Stykket Lokalhistorisk er tilsuger man den mest mulige Næring deraf for Skildringen som disse.

Digteren S. Schandorph

Gamle Schandorph, der var født i Holbæk, beklædte som nævnt i Ringsted en Stilling som ”Postopsynsmand”, hvilket nok vil sige: Leder af Befordringsvæsnet, som den Gang – i Dagsvognens Tid – var en vigtig Del af Postvæsnet, og som, efter hvad Schandorph meddeler, har givet sin Mand saare meget at bestille.

Schandorphs Moder var en Datter af den allerede da afdøde Ejer af Oldengaarden ved Fjenneslev; hun hed Andrea Møller og var en begavet Kvinde. Af Hjemmet giver Digteren en meget tiltalende Skildring, og Forældrene omfatter han med sønlig Hengivenhed og Kærlighed.

Sophus Schandorph med hustru, født Branner.

Tegning fra 1894 af P.S. Krøyer.

Han fortæller endvidere om, hvilket Røre Krigens Udbrud i 1848 skaber i Byen.

Ringsteds gamle Benediktinerkirke blev den Gang istandsat og stod tit aaben. En Eftermiddag gaar den (219) 12-aarige Dreng derind og knæler i Skumringen paa Valdemar Sejrs Ligsten. Da han kommer hjem skriver han, mens Mørket falder, en Krigssang – i Vindueskarmen, og i denne spaar han Danmarks Sejr og Tysklands

Undergang...

Ringsted Realskoles Dreng danne et militært Korps, som Gymnastiklæreren Kommandere – med et kroget Egespir som Feltherrestav. Jeg fornemte en underlig Løftelse (fortæller Schandorph), som om jeg aandede en anden Luft. Der laa Solskær over de ellers saa dvaske Fysiognomier. Drengene førte Krig med ”Hertugen og Hertuginde af Augustenborg” -

P.S. Krøyer: *Sophus Schandorph*, 1895

Imens trækker Tropperne ustandseligt gennem Byen. Højt bankede Drengens Hjerter, da Hestgarden kom med gyldent blinkende Kyradser og (220) Hjelme. Drengene holdt Ferie haver Dag. Husene fyldtes med Indkvartering, og selv Borgerne gav Punsch i lange Baner.

Da de første Sejre meldes, bruser Jubelen ud i Festgilder, Sang og Klang, og ved Fugleskydningsfrokosten i Pavillonen udbringer en Proprietær fra Egnen rørt et Leve for ”vor sande Konge, Christian den Syvende”, som den gang havde ligget 40 Aar under Mulde

Selve det borgerlige Liv i den lille By dvæler Schandorph ikke nærmere ved, og vi kan for saa vidt i denne Skildring indskrænke os til disse Linier af den kendte Ringsteds Minder om sin Fødeby.

Sophus Schandorph fødtes den 8. Maj 1836. Hans Barndomshjem er forsvundet; det stod ud mod Torvet nær Postgaarden og Præstegaarden. De tre mægtige Kastanietræer, som han omtaler i sine Minder, er derimod de samme, som staar endnu i Sparekassens Have. Faderen døde (221) allerede 1855, og Schandorphs Forbindelse med Ringsted har vel allerede da faaet sit Grundskud. Under Skoleopholdet i de første Ungdomsaar i Sorø staar Ringsted for ham med al Hjemstavnens Glans, Stedet, hvorefter han længes paa Arbejdsdagen, og hvor hen han higer paa Ferie- og Helligdage, hilst Velkommen af Fader og Moder; her deltager han i de første Baller paa Raadhussalen og han har sine første smaa Eventyr paa de muntre Markedsdage og sine første Forelskelser og sine første Forelskelser ved Vinterens Baller.

I sit Forfattervirke har han dog ikke sat Byen varige Minder. ”ham har” – som Vennen og Bysbarnet Otto Borchsenius skriver om ham – ”mere haft Sans for Smaastadens Originaler og øvrige Personligheder end for Omegnens landskabelige Skønheder. De store Linjer giver overalt Egnen dens Præg.

Men Schandorph foretrak det hollandske Genrebillede med levende Figurer, og noget Slægtskab er der vel ogsaa mellem ham og hans andre to navnkundige Bysbørn, (222) Malerne Roed og Vermehren. Den sidstes herlige Billeder, Sædemanden der faar sit Korn ud over den pløjede Jord, kunde saaledes udmærket være et Motiv fra Ringsted og Torped.”

Til Schandorphs 60 Aars Fødselsdag skrev Borchsenius et Digt, i hvilket han dvæler ved de fælles Minder:

Jeg har kendt Dig fra jeg tælle kunde knap til fem.
Hele Sceneriet ser jeg for mig fra vort Ringsted-Hjem.
Med den gyldne Tresse om Kasketten kan din Fa’r jeg huske
og den gule Deligence med de røde Dagvogns-Kuske.

Alt, hvad siden Du har skildret, mens du vandt Dit Ry,
hører ogsaa med til mine Minder fra den gamle By.
Snart jeg i halv Hundred Aar har hørt Din Stemme,
fra Dy med de Gamle sad som hædret Gæst derhjemme.

Borchsenius skildrer Digterens senere Færd. Da Holger Drachmann begynder at besynge de Folk fra (223) Hellebæk og Skagen, studser Schandorph; han gaar ud i Terrænet og

”her er Sjællands Bondemand og hele Borgerskabet”.

Og mens Du Dit Brød fortjente, snart paa Spansk og snart paa Fransk,

Smaakaarsfolkets Saga skrev Du paa et bredt og saftigt Dansk-

Og B. slutter med følgende Hilsen til Digteren:

Og saa vist Du selv har kæmpet mod alt Hængeho’deri,
fra som Dreng Du indrulleret blev i Holbergs Kompagni,
skrev du ned Dit frie Blik og brede danske Lune
som en ægte Sjællandsfar Din bedste Minderune.

Forbindelsen med Ringsted blev aldrig helt afbrudt. Pressen blev her som i saa mange andre Tilfælde et Mellemlid. I 1894 skrev Digteren saaledes et Digt til "Folketidende"s Julenummer, og da dette giver et ganske interessant Indblik i Digterens (224) Syn paa sin Fødeby genoptrykkes det her:

Fra St. Bendtsgade i Ringsted.

Mange hundred Gange har Du seet, o Sankt Bent!
Jul og Paaske, Kyndelmisse, Pinse, Advent;
altid holdt Din Stenkjortel ihærdig ud,
enten den fik Solskin eller Sne eller Slud.

Gamle Munke fyldte Din Konka med Sang,
over vore Helte den rungende klang
Ekko fra vor Stortid fanger Øret hos hver,
som tusk vil bade sig i Mindernes Skær

Gaden, hvor Du kigger ud bag grønne Træers Hang
kunde sagtens ogsaa fortjene min Sang.
Ak, saa mange Gang, naar fra So'ers Akademi,
om af Spanskrørs-Svip jeg gik Kirken forbi

jeg saa paa Torvet Huset, hvor Mor bag sin Glug
smilte mig i Møde, saa jeg glemte mine Hug
Dog skotted jeg til "Dok'trens" i Sankt Bentsgades Hus, (225)
han havde nogle Døtre, som fik Hjærtet sat i Brus.

Ak, Sommermarkedsdage, hvor let man Vejen fandt
til Kastanietræers Skygge paa Klosterhavens Kant
og af en landlig Skønhed et Kys i Løndom fik!
Tilgiv, Sankt Benediktus! – Jeg var ej Katholik.

Min Fødeby, Du lille – med Æblehavers Duft,
paa Lerbankens Kam i den blæsende Luft
Gid glad og sund Du leve og fostre raske Mænd
og dejlige Piger til Fryd for hver Svend!

Schandorph var under sine sidste Studieaar paa Akademiet bleven stærkt religiøst paavirket.

Efter at han 1855 – samme Aar som Faderen var afgaaet ved Døden – var bleven demitteret som Student fra Sorø, sker der imidlertid hos ham et Omslag i religiøs Henseende; han fortsætter ved et teologiske Studium; men Vægten lægger han dog stærkest paa det sproglige.

Han møder Bjørnsom, og Digtertrangen vækkes i ham. Men Brødet (226) skal jo ogsaa tjenes, og efter i 1862 at have taget teologisk Attestats kommer han til Slagelse som Lærer.

Kort efter forlovede han sig med en Datter af Pastor Branner i Slagelse, Ida Branner, der var ham en udmærket, kærlig og forstaaende Hustru gennem de mange Aars Samliv.

Professor Vilh. Østergaard skriver om Schandorph som Digter, at han som et Janushoved havde to Ansigter: dratisk Komik og blød Lyrik, bred Folkelighed og et vist Aandsaristokrati, der gerne lod sin Videns Lys imponere Læserne.

”Hans Folkelivsskildring er ikke altid paalidelig” – siger Professor Østergaard videre – ”thi naar det komiske Indfald faar Magt over ham, henfalder han let til Overdrivelse, og i sit Syn paa Bønder og Almuesfolk bliver han ofte ensidig...”

Hans Forfatterskab var jo overordentlig omfangsrigt.

Han stillede sig politisk i Frisindests Rækker i de Aar, da det gjaldt at bryde det gamle aandelige og politiske (227) Enevælde i København. I andre Henseender var han paa en Maade en Mand af den gamle Skole; og i sine Arbejder holdt han nol af at lade Læseren forstaa, hvilken omfattende græsk og latinsk Viden, han sad inde med. Men dyberegaaende Vurdering af Schandorphs Digtergerning ligger det uden for vort Omraade at komme nærmere ind paa. Selv om han ikke kunde se uhildet paa den ny Tid, særlig paa Landet, vedblev han dog af føle Kærlighed til Landet og Provinsen. ”Vi gamle Bønder”, yndede han at udbryde, naar han traf sammen med Kaldsfæller, der ogsaa var runden af sjællandsk Jord som han selv.

Det var blevet spaaet Schandorph, at han ikke vilde overleve dei 19. Aarhundrede. Og da Århundredet nærmede sig sin Udgang, laa Schandorph ogsaa paa sit Smertensleje. I 9 Maaneder tog Sygdommen til, og det fortaltes, at den ellers saa lidet overtroiske Schandorph efterhaanden følte en egen Trøst ved at vide, at det var mod (228) det sidste. Hans Aand bevarede sin fulde Styrke til det sidste, og han plejedes med utrættet Omhu af sin ”lille Ida”, hvem han i Dødstunden sendte sin stumme Tak gennem Blikket.

Da Nytaarsklokkerne ved 12. Tiden klang, var det paa det sidste med Skjalden med den store Latter – denne Latter, som for øvrigt omtaltes saa stærkt i Nekrologerne, at det tilsidst blev ubehageligt at læse derom! Schandorph døde den 1. Januar 1901, Kl. 6 om Morgen.

Schandorphs Lig blev brændt. Paa Baalfærdsdagen sendte Ringsted ham en sidste Hilsen gennem sin Borgmester, der nævnte ham som ”en god Fostersøn” af Ringsted og lagde en Krans paa hans Kiste.

Fru Schandorph sendte Borgmesteren og Byen en varm Tak derfor.

Men endnu lever der gamle Ringstedere, der husker Schandorph fra hans evigglade ungdomstid, og hans gamle Ven, den Gang Smedesvenden, gemmer endnu paa lystige Ungdomsbreve fra den senere navnkendte Digter. (229)

=====

Prof. Otto Borchsenius.

Otto Borchsenius – Niels Juel Simonsen – Vilh. Malling og andre Samtidige

Mellem de nulevende Mænd, som Ringsted har fostret, og som bærer landskendt Navn, er der Grund til at nævne Otto Borchsenius.

Som for Bysbørnene Vermehren og Schandorph gik vejen ud i Verden (230) ogsaa for ham over Sorø Akademi. Men Borchsenius er jo langt yngre end Vermehren og en Del yngre end Schandorph. Og medens den Sidstnævnte, skønt han kun var 8 Aar ældre end Borchsenius, alt længe har sovet den evige Søvn, staar Borchsenius stadig midt i Livets Uro, om end Sværdhuggerne ikke falder saa tæt paa hans Navn som i de store Opgørets Dage i 80'ernes Slutning.

Familien Borchsenius hører ikke til de gamle Slægter i Ringsted. Otto B.s Fader Gabriel Esias Borchsenius, kom til Ringsted i 1837. Han var en Skolelærer søn fra Sydsjælland, f. den 1. August 1807 og havde paa det nærmeste fuldendt sin Uddannelse til Artium paa Slagelse Latinskole, da Faderens Død tvang ham til at gaa over i praktisk Erhverv. Han kom i Lære hos en ældre Broder, Manufakturhandler C. W. B. i Næstved. I Ringsted fik han forretning i Nørregade, hvor nu Apoteket er. Samme Aar ægtede han Frederikke Emilie (231) Reistrup, Datter af Forlagsboghandler R. i København. Hun var en dygtig og energisk Kvinde, der tidlig havde staaet paa egne Ben. Saaledes var hun i flere Aar Privatlærerinde i Sydjylland, en Tid Lærerinde paa Gisselfeld, hvor hun bl.a. lærte den senere kendte Forfatter Adolph Recke at læse (hvad han aldrig glemte). Sin Lærerindevirksomhed fortsatte og afsluttede hun i Næstved, hvor hun oprettede et lille Pigeinstitut. Her stiftede hun bl.a. Bekendtskab med Goldschmidt'erne – den senere saa berømte Forfatter udgav i sin Tid herfra et Ugeskrift – og var Lærerinde for Forfatterens Søster, Ragnhild Goldschmidt. Af ulige mere Betydning for hendes fremtidige Liv blev dog Bekendtskabet med G. R. Borchsenius, hvem hun ægtede den 26 Decbr. 1837.

Meir Aron Goldschmidt. Portrættegning af den 30-årige forfatter, udført af J.V. Gertner (1849). Han var da for længst færdig med tidsskriftet Corsaren

G. E. Borchsenius Forretning var som alle Ringstedforretninger i den Tid en udpræget Landhandel, i hvilket der handledes med ”alt muligt.” Til Gaarden i Nørregade hørte en stor Have, til hvilken den senere (232) Forfatters første Barndomsminder knytter sig.

Ægteparret Borchsenius havde tre Børn, 1) Sønnen Johannes B., f. 24 Novbr. 1839, døde d. 6. Decbr. 1899 som Købmand i Ringsted), 2) Datteren Anina, f. 28. Aug. 1841, gift med Læge Kvist Hovedgaard, senere Aarhus, d. 1890; Fru Kvist lever nu i Meyercrones Stiftelse i Roskilde. Samt 3) Sønnen Otto, f. 17 Marts 1844.

G. E. Borchsenius ømmede sig ved at ombygge den gamle Købmandsgaard; efter en Aarrækkes forløb havde han tjent sig en saa smuk Formue, at han kunde trække sig tilbage til Hovedstaden; her tabte han imidlertid mange Penge ved fejlslagen Anbringelse, og omkring 1860 vendte han tilbage til Ringsted, byggede en Ejendom paa St. Hansgade, hvor Sønnen Johannes B. optoges som Kompagnon i den der etablerede Manufakturhandel. Senere overtog Johs. B. ene Forretningen efter i 1868 at have ægtet Louise Augusta Høhling, Datter af mangeaarig (233) Postmester Høhling i Ringsted (Ægteparrets eneste genlevende Barn er Fru Ellen Dohn.)

Andre af Slægten var Bager Chornam, Nørregade, samt Skomager Nyeboe i Næstved og Pastor Schmidt i Fodby, gifte med Søstre til Otto Borchsenius Moder.

Otto Borchsenius har ved mange Lejligheder givet sine Følelser for sin Fødeby smukke Udtryk. Skønt kun fire Aar gammel, da Treaarskrigen udbrød, mindes han de bevægede Indkvarteringsdage ved Krigens Udbrud. Barndomstiden gik med Leg og begyndende Kundskabstilegnelse. Haven bag den gamle Købmandsgaard var den bedste Legeplads. Sin første Cortfitzen, der boede paa Torvet tæt ved Schandorphs Barndomshjem. Senere kom han i Realskolen, hvorfra han mindes senere Kordegn Ishøj, og hvorfra han nævner som sine bedste Kammerater Carl Høhling (Søn af Postmesteren) og Niels Juel Simonsen, den senere Kammersanger. (234)

Niels Juel Simonsen var ikke indfødt – men i bogstavelig Forstand ”indfødt” – Ringsteder; hans Fader var kgl. Kapelmusikus Hans Sophus Simonsen. Men Niels Juel S. var kun 3 Aar gl., da han mistede

sin Moder, Operasangerinde Cathrine Elisabeth, f. Rysslander. Og det hedder sig – fortæller Borchsenius i nogle Oplysninger, han vel villigst har tilstillet Forf. af nærværende Arbejde -, at Kapelmusikus Simonsen efter sin Hustrus Død og tog en Tur pr. Vogn ud paa Sjælland og havde en Del af sine Børn i Vognen hos sig. Rejsen gik rundt til gamle Venner, hvor de smaa Simonsen ‘er <blev afleverede og fandt en venlig Modtagelse.

Saaledes gik det til, at Niels Juel S. landede i Ringsted. Her boede nemlig tidl. Musiker, daværende Uhrmager Guldager, der kendte H. S. Simonsen fra de kgl. Kapel. I Guldagers Hus blev N. J. S sat i Pleje – det var i 1849. Da Guldagers og Borchsenius Ejendomme laa op til hinanden, blev de to (235) omtrent jævnaldrende Drengene snart gode Kammerater. Senere i Tiden, da Vejene havde ført de to Mænd ad ret forskellige Baner til Hovedstaden, mindedes de ofte deres Barndomsdage i Ringsted.

Guldager var meget musikalsk interesseret, i mange Aar Formand for den. som vi senere skal se, meget virksomme Musikforening i Ringsted.

Han gav Musikundervisning og var Akkompagnatør ved Dilettantkomedier og Koncerter. ”Med den Troskab og Pietet, der var Simonsens Hovedegenskab hele Livet igennem glemte han aldrig” – skrev Borchsenius i nogle Mindeord ved Simonsens Død – ”sit lille lave og pæne Barndomshjem i Ringsted. Baade som uberømt Yngling og senere som den navnkundige Operasanger gæstede han hyppigt sine Plejeforældre og andre gamle Venner i Staden, og man behøvede kun at kalde paa ham for at nyde godt af hans herlige Røst. ”Plejeforældrene var to prægtige stille gamle Mennesker”.

I Ringsted Musikforening – (236) svarende til Sangforeningen nu – havde vistnok Danmarks senere saa berømte Kammersanger sin første offentlige Optræden, uden at vi dog her kunnet opdage Datoen. Niels Juel Simonsen var i Ringsted til Tredsernes Begyndelse, hvorefter han kom til København for at faa Undervisning i Violinspil. Han skulde dog først ogsaa prøve Landmandsvejen – ligesom han som Frivillig deltog i Krigen -, inden han fik sin Livsbane endelig fastslaaet. Da han efter Krigen opholdt sig i København var det ikke for at lære at synge, men for at holde Udkig med ledige Forvalterpladser! Pladsen, han fik, blev dog som Elev ved det kgl. Theater, og dermed var hans Bane afstukket.

Midtpunktet for Selskabslivet i Ringsted var i Borchsenius Ungdomsdage det Harhoff’ske Embedsmandshjem. Otte B. var jævnaldrende med Sønnerne Conrad og Georg Harhoff og var samtidig med den paa Sorø Akademi.

I Sorø kom B. de første 2 Aar (237) fra 1855 i Huset hos en gammel Soldat fra Napoleonstiden, Kaptejn Buchwald. Inden Jærnbanen kom i Gang, gik Turen i Reglen hver anden Søndag pr. Vogn til Ringsted – sammen med Brødrene Harhoff i Familiens Vogn. Blandt Kammeraterne fra disse Aar nævner B. ogsaa den senere i Studenterforeningen som Visedigter og Skuespiller kendte Niels Engberg, Søn af Brændevinsbrænder og Avlsbruger Engberg i Nørregade.

I Barndoms- og de første Ynglingeaar tilbragte Borchsenius en Del af sine Ferier i Næstved, hvor han bl.a. færdedes sammen med Fætteren Hans Borchsenius, der senere udvandrede til Amerika, blev Officer under Borgerkrigen, og siden blev en af de første Grundere af en dansk-amerikansk Presse (vistnok i Wisconsin.)

Senere, da Forældrene flyttede til København, gik Turen did, tidligt var han livligt interesseret i Theaterforhold og en flittig Theatergænger, naar Lejlighed bød sig. (238)

Otto Borchsenius blev Student 1863. Og efter at han havde taget Filosofikum tog hans Udvikling og Livsbane den bestemte Retning, den siden har fulgt. "Litterært Blod" havde han arvet fra sin Moder. Allerede som 22-aarig traadte han første Gang frem paa Literaturens Arena med en Oversættelse af den romantiske tyske Digter Clemens Brentano. Men det var dog særlig hans skandinaviske Interesse, der allerede nu gav sig Udslag. Sammen med M. Weibull udgav han den nordiske Studenterkalender "Idun"; for Indtægten af denne lagdes den første Grund til det Øhlenschläger-Tegnerske Stipendium.

Gennem de siden da forløbne mere end 40 Aar har Borchsenius udfoldet en overordentlig omfattende litterær Virksomhed, som stedet ikke her er til at komme dybt ind paa. Hans Fortjeneste af at have omplantet et stort Tal af svenske Nutidsforfatters Værker paa Dansk (Rydberg, Snoilsky, Strindberg m.fl.) er betydelig. Hans publicistiske (238) Virksomhed strækker sig gennem en Række af sin Tids mest kendte periodiske Skrifter og Dagblade: "Fædrelandet", "Nær og Fjærn", "Hjemme og Ude", "Morgebladet" og "Dannebrog". Og selv efter at han nu som Censor ved det Kgl. Theater, er traadt noget tilbage fra det publicistiske Arbejde, faar han dog jævnlig Lejlighed til gennem sine instruktive Artikler at yde vægtige Bidrag til Værdsættelsen af Nutidens Aandsproduktion.

Hans større samlede literaturhistoriske Arbejder – som "Fra Fyrreerne" og andre – staar som vægtige og varige Minder om hans mangesidige Kundskab. Han hørte til de frisindede Akademikere, der ved Optrækket til den store Kamp tog Stade i Venstres Lejr som "det literære Venstre." Men hans Livssyn kunde ikke i Længden tillade ham at være i Stue sammen med Brødrene Brandes. Og – som hans Skildrer i Biografisk Lexikon udtaler – uden at fravige sit frisindede Standpunkt paa det literære Omraade, optog (240) han Kampen med G. Brandes og dennes Tilhængere.

For den folkelige Literatur, der voxede op i Halvfjerdserne og senere særlig baaret frem af den danske Lærerstand, har Borchsenius haft den største Betydning. Paa en Tid, da Literaturens Justerkammer ene indehavdes af en snæver Kreds af Akademikere, og hvor Hovedstadspressen var lukket, og hvor Hovedstadspressen var lukket for Forstaaelse af de gryende og spirende Tanker, der banede sig Vej gennem "Skolelærer-literaturen", var Borchsenius den, der aabnede Døren.

Og hans store Viden paa Literaturens Omraade gjorde hans Domme betydningsfulde.

Hvad Literaturkundskab angaar – udtaler en kendt Forfatter til os – er der ikke mange, der kan staa ved Siden af ham. Hans Viden omfatter ikke alene den danske, men lige (241) saa fuldt den svenske og norske Literatur. Han har staaet i Venskabsforhold til en Række fremragende svenske og norske Digtere; tidligere ogsaa i meget nær Forbindelse med Bjørnson. Borchsenius er en selvstændigt tænkende og selvbevidst Natur.

Hans skandinaviske Interesse har været af en egen lødig Art, præget hans indgaaende Kundkab om nordiske Forhold. Ogsaa paa Pressens Omraade og i dens Sammenslutninger har han gjort et godt Stykke Arbejde for at udvikle den skandinaviske Samfølelse i dens moderne Skikkelse. For en Bladmand er der for øvrigt en særlig Anledning til at nævne en enkelt Sag, til hvilken Borchsenius har givet den første nærmere skitserede Plan. Den danske Provinsjournalistforening udsender hvert Aar en Del unge Journalister paa Stipendiarejser afholdes af en Fond, til hvilken et stort Tal af danske Dagblade yder Bidrag. Paa det første alm. danske Journalistmøde i (242) Aarhus 1901 holdt Prof. Brochsenius Foredrag om og forelagde en Udtalelse til Gunst for Rejsestipendier for Journalister efter en Plan, i meget nær lig den, der senere blev virkeliggjort.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Vi slutter vor Omtale af Ringstederen Borchsenius med Gengivelsen af et Digt, han skrev i 1887, og som i smukke Vendinger tolker Stemninger, der vaagner, naar Vaaren nærmer sig. Digtet er en Konfirmationssang og gengives her uddragsvis:

Der er en Tid paa Aaret,
hvor Ringsted By er smuk;
naar Luften did har baaret
det første Foraarsuk,
naar ud fra Aæns Leje
sig Vandet bredt har strakt
og Møllens Hjul sig dreje
i dobbelt Arbejdstakt;

naar Lærkens Triller ryster
- en solklar Paaskedag –
et Væld af Foraarslyster
ned over Jordens Lag,
hvad eller Jævnøgnsvæden
sig sænker grødtyk
og grønner Vintersæden
paa Torpedbankens Ryg (243)

Da er det værd at gæste
den gode gamle By
og mildt sin Barndoms bedste
Erindringer forny.
Og alt, hvad selv vi skatter
fra vore unge Aar,
i vore Børn os atter
nu her i Møde gaar.

Derefter følger et Par Vers af en mere personlig Karakter, og Digtet slutter:

Stig da fra grønne Enge
om Ringsted gamle Stad,
Du Lærke, højt og længe
i Foraarslystes Bad!
Lad Sol og Sommer lægge
i Axet Kærne tung,
men lad en Stund det strække
mod Sky sig glad og ung.

Et Bysbarn fra omtrent samme Tid som Borchsenius er Forfatteren og Præsten Vilhelm Mallæing. Vilhelm Mallæing er født i Ringsted den 5. April 1846. Hans Fader var Haandværker, men samtidig saa musikalsk, at han klædte Organiststillingen ved St. Bendts Kirke. Som ganske ung kom Mallæing paa (244) Jonstrup Seminarium, hvor han, som den livlige og dygtige unge Mand han var, blev meget

afholdt af saavel Kammerater som Lærere. Efter at have taget Skolelærerexamen i 1863 fik han Ansættelse som Lærer i Veterslev 1867. Men efter faa Aars Forløb tog han Afsked med Skolen, endnu mens han læste til Artium, udfyldte han Lærerstillingen tog saa sin Afsked, blev Student i 1871 og i 1876 teologisk Kandidat med første Karakter.

Malling fik først Ansættelse i Folkekirken, bl.a. som Kapellan hos Digteren Hostrup. Men han følte sig ikke hjemme i Folkekirken og tog sin Afsked fra denne. Siden 1886 har han været Præst ved Valgmenigheden i Odder.

Malling er ivrig Friskole- og Frikirkemand, Redaktør af Ugeskriftet "Baunen", der er Organ for den frikirkelige Bevægelse. Hans Navn er kendt over hele Landet, dels gennem en Række Bøger, han har skrevet, og hvoraf her skal nævnes "Daghy" (245) "En af Folket", "Formaaede Venner", "Bodil", og flere, dels gennem sin Foretagsvirksomhed – Malling er meget søgt som Foredragsholder og er en fængslende Kundskabsrig Taler.

=====

Livsytringer for et halvt Hundredeaar siden.

Endnu for en halvanden a to Menneskealder siden var Ringsted en By, der vistnok ikke i nogen Henseende virkede imponerende. Byens Indbyggertal var kun en Tredjedel af det nuværende, og Væksten var end stadig dog ringe. Indbyggertallet ved forrige Hundredaars Midte bevægede sig saaledes: 1845: 1223 Indbyggere, 1850: 1380 og 1855: 1477.

Fra sidstnævnte Aar har vi for øvrigt en Nærings-Tælling, der giver ganske lærerige Indblik i Byens Erhvervsliv paa den Tid. Der var i Ringsted den 1. Marts 1855: 1 Apotheker, 5 Bagere, 2 Barberer, 1 Bogbinder, 1 Boghandler, 1 Bogtrykker, 6 Brændevinsbrænder, 2 Bundtmagere, 4 Bødkere, 1 Kunstdrejer, 3 Farvere, 1 Garver, 7 Gæstgivere (247) og Værtshusholder, 1 af hver følgende: Glarmester, Guldsmed, Handskemager, Hattemager, Hestehandler, Møller, Pottemager, Rokkedrejer, Stenhugger, Tobaksspinder, 42 Skomagere, 2 Hjulmænd, 2 Høkere, 18 Købmænd, 2 Kobbersmede, 4 Malere, 1 Marskandiser, 3 Murere, 3 Rebslagere, 6 Sadelmagere, 6 Skræddere, 5 Slagtere, 3 Smede, 5 Snedkere, 3 Tømrere, 3 Uhrmagere, 9 Vognmænd og 4 Vævere.

Sammenligner man disse Oplysninger med de nuværende Forhold vil man finde, at adskillige Erhverv er forsvundne. og at andre har byttet Rolle. Typisk for den Tid er det store Tal paa Skomagere – et Erhverv, som den Gang var det alt beherskende her i Byen. Byens centrale Beliggenhed, inden Jernbanen kom, gjorde den ve egnet for et Erhverv, der for en stor Del, foruden paa Hjemmeslaget, var grundet paa Markedsdag i andre Byer. Skomagerne i Ringsted drog omkring til Nabobyernes Markeder, ja, over (248) hele Sjælland med deres Boder og solgte lange Støvler i lange Baner.

Gæstgiveres og Værtshusholderes Tal er forholdsvis ringe set i Sammenligning med Nutiden; til Gengæld er jo Brændevinsbrændernes Tal et Vidnesbyrd om, at den danske Kornsnaps den Gang spillede sin Rolle som Tilværelsens Kulør. For øvrigt kan man ikke fra Værtshusenes Tal slutte noget med Hensyn til Ædrueligheden; thi der var intet til Hinder for, at man i Købmændenes saakaldte "Kælderstuer" gav Talentet den lille Streg af Fugtighed, som Livet tilskikkede En.

Vognmændenes Tal var endnu ret anseeligt; men Vognmændenes store Tid som førere af den gennemgaaende Samfærdsel nærmede sig nu sin Afslutning. Anlægget af Vestbanen var jo i fuld Gang, og man imødesaa med Spænding Tidspunktet for den Aabning. Allerede nu kunde man "køre paa Toget" fra Købehavn til Roskilde, og man haabede saa smaat paa, at naar Banelinien var færdig til Ringsted, (249) vilde denne Strækning blive inddraget i Samfærdslen, selv om Strækningen til Korsør endnu ikke var færdig. Dette blev dog kun et forfængeligt Haab.

Vidnesbyrd om politiske Livsytringer har vi ikke mange af fra vor By fra Tidsafsnittet omkring forr. Hundreedaars Midte. I saa lille en By som Ringsted afspejlede Tidens Rørelser sig ganske utvivlsomt med mere udviskede Linier end i de større Samfund, hvor baade Befrugtningen ude fra og Gnidningsmodstanden indadtil maatte blive stærkere.

Alligevel kan man dog være overbevist om, at man i de fremmelige Hjem har været stærkt optaget af det, der skete udenom En.

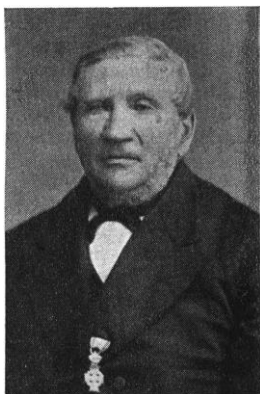
Vi har fra Schandorphs Pen en drastisk Skildring af, hvorledes den slesvigske Krigs Udbrud ruskede op i Sindene. Og Borgerstanden i denne By maa utvivlsomt ogsaa have følt sin Standsfølelse kildret ved Bevidstheden om, at det havde været (250) Standsfæller i Hovedstaden, der gik frem i Rækkerne i de bevægede Martsdage.

Og selv her, hvor en nidkær Embedsmand af Frederik den Sjettes Skole sørgede for Byens Bedste, har Frihedens Vaarbrud øvet sin Gerning i Sindene.

Men for øvrigt overskyggede Efterretningerne fra Krigsskuepladsen alt andet i "det mærkværdige Aar."

Dertil kom saa en saadan ret nærliggende Hændelse som det store Bondetog mod Gisselfeld og Rosendal, hvor væbnede Folkeskarer søgte at give den patriotiske Stemning haandgribelige Udtryk. De troede, at Hertugen af Augustenborg var flygtet hertil, og selve Øvrighedens uniformerede Mænd maatte i Spidsen for de væbnede Skarer gennemsøge de to sjællandske Herregaarde fra Kælder til Kvist for at fastslaa, at Augustenborgerens "helvedlumre Hjerter" ikke bankede indenfor en dansk Herregaards Mure. Og man fandt sikkert Udgangen paa Eventyret meget fornøjeligt, idet Amtmanden over Præstø Amt bad de (251) patriotiske Bønder tage til Kroen i Faxe, hvor man sluttede af med Kraftige Hurraraab for Kongen.

Ringstedkredsens første Lovgivere.

L. A. Hækkerup.

1848 betegnes jo med Rette som en Samlingens og Frigørelsens Tid. Men dette skal selvfølgelig ikke (252) forstaas var der et stort Tal af Befolkningen, der imødesaa den ny Tingenes Tilstand med stor Skepsis. At den lille Haandværker, der sad og bankede Pløkker i gamle Støvlesaaler, skulde have samme politiske Ret som Embedsmændene og de store Købmænd; at Bonden, til hvem man sagde "Du" paa de offentlige Kontorer, skulde have samme Ret som Godsejeren, gav Bedsteborgerne Hjertebanken. Det Modsætningsforhold, som i lange Tider ogsaa senere til gensidig Skade har været mellem de jævne

Middelstandsfolk i By og paa Land, ytrede sig ogsaa i den politiske Morgenrødes Aar. Bondestanden var mistroisk; men den vaagnede i disse Aar gennem Bondevennernes Arbejde. Den mindre, næringsdrivende Købstadborger log sig endnu gennem adskillige Tider føre af Folk, med hvem han ikke havde fælles Interesser.

Valget til den grundlovgivende Rigsforsamling fandt Sted den 5te (253) Oktober 1848. Det giver for Ringsteds Vedkommende ikke Anledning til mange Betragtninger. Raabet mod "Bonderegimentet", der ellers – den gang som for nyligt – gav Genlyd, synes ikke at have haft særlig Klang her.

Men at Bondevennerne her i Kredsen var vaagne, fremgaar deraf, at de gav deres Kandidat, Parcellist Lars Andersen Hækkerup i Veterslev, 825 St., medens den "intelligente" Kandidat, Kontorchef V. Rothew, der ved hovedsagelig støttedes af Embedsmænd, Godsejere osv. kun fik 119 st.

Stedet er ikke her at komme ind paa Lars Andersen Hækkerups politiske Betydning i al Almindelighed. Men paa dette Sted vil et Par Linier om Ringstedkredsens første Rigsdagsmand have sin Interesse.

Lars Hækkerup var født den 16de Juni 1819, og han var saaledes ikke 30 Aar gl., da han valgtes til den grundlovgivende Rigsforsamling. Tidligt havde han været med i Sogneforstanderskabet. Og hans patriotiske (254) Interesse gav sig i 1848 et stærkt Udslag, idet han i Løbet af en Nat udsendte en hel Del Breve, der forskaffede de Frivillige Befordring henholdsvis fra Ringsted og Sorø til Slagelse. Der menes paa den Maade at være stille ca. 500 Køretøjer til Raadighed. Senere var han – sammen med Justitsraad Poulsen i Sorø og Gaardejer Lüders i Alsted – i Spidsen for det frivillige Indkøb af Heste til Hæren. Indkøbet fandt Sted i Sorø, og der indkøbtes 26 Heste, medens den senere Biskop, dav. Sognepræst P. Chr. Kierkegaard i Pedersborg selv kom ridende til Forsamlingen og overlevede Komitéen sin smukke Hest med disse Ord: "Den skænker jeg til Fædrelandet."

Allerede før 1846 havde han – gennem et Par Flyveskrifter – deltaget i den offentlige Forhandling. I 1849 beskikkedes han til Medlem af Landbokommissionen, var senere Medlem af Kommissionen til Taxering af Sorø Akademis, Universitetets og Kommunitetets Fæstegods. Fra (255) 1864 – 66 var han Medlem af Landstinget og stemte som saadan for den reviderede Grundlov, hvad der selvfølgelig bragte ham i et vist Modsætningsforhold til det gamle Bondevenne-Venstre, fra hvilket han dog allerede paa et tidligere Tidspunkt havde skilt sig ud. Senere gennem Aarene var han Medlem af forskellige betydningsfulde Kommissioner, saaledes baade for den sydsjællandske Bane, for det første Baneanlæg paa Falster, for den nordvests-sjællandske Bane, for Dobbeltsporet mellem København og Roskilde. I de politiske Kampaar sluttede han sig afgjort til Højre. I sine sidste Leveaar indtog han en meget tilbagetrukket Stilling paa sin Gaard i Veterslev. Han døde i Foraaret 1903, 84 Aar gl. Hans Enke af andet Ægteskab lever endnu.

Allerede ved det første ordinære Folketingsvalg (d. 4. December 1849) skiftede Ringstedkredsens for øvrigt Repræsentant; J. A. Hansens "Almuevennen", der ved Valgene til Rigsforsamlingen havde holdt stærkt paa, (256) at der i videst muligt Omfang skulde opstilles "en af vore Egne", gjorde sig forud for Decembervalget 1849 til Talsmand for den Opfattelse, at det ikke først og fremmest gjaldt om at vælge en Mand fra "Byen derhjemme", særlig ikke saalænge man ikke vidste, om der i noget Distrikt var aabnet Plads for Venner af Bonden og af Folket som Tscherning, Balth. Christensen, Magister Steen, Spandet osv. Sidste Ord i denne Bemærkning har stedlig Interesse. Lars Hækkerup blev ikke opstillet her, men "flyttede" til Næstved, og Etatsraad Spandet opstilledes i Ringsted. Hans

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Modkandidat blev Jægermester Grüner til Ravnstrup; men allerede ved Kaaaringen var Spandets Stemmertal saa uomtvistelig det overlegne, at Kaaringsvalget blev det endelige.

Der blev ikke skriftlig Afstemning. Om Spandet, der valgtes i Ringsted tre Gange, indtil han i Maj 1853 trak sig tilbage, skal i denne Forbindelse meddeles nogle faa Oplysninger. (Et Billede har det ikke været os muligt af skaffe) (257)

Spandet var meget tidlig – allerede som 23aarig – bleven paavirket af Grundtvigs Tanker. Han var Jurist og fra 1819 Assessor i Landsoveretten; hele sin Levetid var han stærkt optaget af aandelige, kulturelle og folkelige Spørgsmaal.

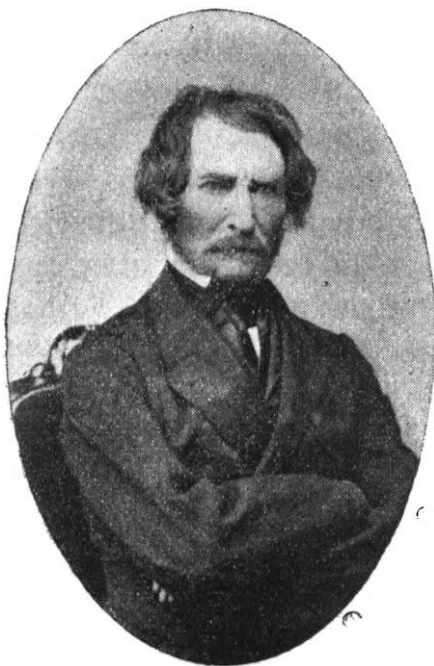
Han var en ideel Natur, der ved den fri Forfatnings Givelse kaldtes frem til Deltagelse i den aktive Politik

Han søgte Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling, idet han stillede sig i Aalborgkredsen, men han opnaaede ikke Valg. Ved første ordinære Valg valgtes han altsaa i Ringsted.

Eberling skriver om ham, at han tog ikke megen Del i Forhandlingerne, men han opfattede sit Hverv med saadan Alvor, at han aldrig forsømte noget Møde.

I Kirkelige Sager holdt han paa absolut Trosfrihed, og han nærede megen interesse for Tyendespørgsmaalet. I Kampen for Kvindens Rettigheder indtog han en banebrydende Stilling forud for sin Tid. (258) Han har æren af at have banet Vej for Tankerne om, at Kvinder skal have lige Myndighed, Arveret og Næringsret med Mænd. At han paa Tinge nød stor Anseelse fremgaar deraf, at han, saaalænge han var Rigsdagsmand, var Viceformand i Folketinget.

Ringstedkredsen har saaledes haft Ære af denne sin første egentlige Folketingsmand. Hvorvidt der har været noget nærmere personligt Forhold mellem ham og hans Vælgere, ser vi os paa nærværende Tidspunkt ikke i Stand til at udrede.

Men vi har ment, at disse Oplysninger paa dette Sted vilde læses med Glæde af den Slægt, hvis Fædre eller Forfædre stemte i Ringsted.

Ved Valget den 26. Februar 1853 viste der sig en stærk Opposition mod Spandet der dog valgtes med 532 St. mod 484, der faldt paa en fhv. Lærer Thyboe. Anledningen til Modstanden var vel nærmest, at Spandet paa visse Spørgsmaal (Helstatsspørgsmaalet og Arvefølgesagen) havde brudt med Bondevennerne. (259) Ved Valget i Maj samme Aar trak han sig tilbage. Han døde 4 Aar efter, 70 Aar gl., og blev begravet paa Assistens Kirkegaard i København, hvor hans Ligsten staar med følgende Indskrifter: "Han var en stille Fyrste (Jeremias 51, 59). "Højagtelse og Hengivenhed satte ham denne Sten."

Major Müllen

Spandets Afløser blev Major Müllen. Som et Vidnesbyrd om, (260) hvilke fredelige Tilstande der den Gang raadede i Ringstedkredsen, tjener, at Müllen valgtes tre Gange efter hverandre ved Kaaring og uden

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Modkandidat. Til Gengæld skete der imidlertid saa i 1858 en Explosion, der fik Følger langt frem i Tiden. (Se Folketidende nr. 132 – 133, 1908.)

Efter den lille storpolitiske Afstikke gaar vi nu imidlertid atter over til en Omtale af stedlige Forhold i Snævrere Forstand.

Da Ringsted fik sit første Blad.

Fra Nytaar 1853 tilførtes der Byens offentlige Liv et nyt Moment, hvis Betydning ikke kan underkendes: Byen faar sit første Blad.

En saadan Tilsynekomst var selvfølgelig en Frugt af den fri Forfatning og den af Begivenhederne i Treaarskrigen skabte Trang til – forholdsvis – hurtig Kundskab om, hvad der hænder ude i den store Verden.

Det var endda sent, at Ringsted kommer med paa dette betydningsfulde (261) Omraade. Nabobyerne havde allerede under eller forud for det forrige Gennembrud (i Trediverne) faaet deres Presse: Roskilde saaledes 1829, Køge i 1830, Næstved fra 1837. Holbæk havde faaet Avis fra 1848 og Slagelse havde Avis fra 1815. De eneste sjællandske Provinsbyer, der endnu i 50'erne ikke havde Avis, var Skelskør, Sorø og Nykøbing paa Sjælland.

Avislæsning var selvfølgelig for denne Bys og Egns Vedkommende noget, der ikke kunde regnes stærkt med. De mere fremskredne Købstadfolk holdt ”Dagbladet”, der var stiftet et Par Aar i Forvejen (1851), og allerede ved den for sin Tid enestaaende Hurtighed havde vundet sig et Navn fortrængt ”Københavnsposten” (der en Tid i 40'erne havde været bl.a. et af Haandværkerne paaskønnet Organ, og som for øvrigt allerede langt tidligere her paa Egnen havde vundet sig et Navn ved sin Indgriben i en Fejde mellem Degnen Brodersen i Nordrup og de stedlige Myndigheder. (262)

Endvidere var ”Fædrelandet” jo et meget anset Blad.

Embedsmænd og Ligestillede læste ”Berlingske Tidende.”

Paa Landet var fortrinsvis de ny opdukkelige politiske Bondevenneblade, som ”Almuevennen” (senere kaldet ”Folkebladet”) og ”Morgenposten” læste af de oplyste Bønder. Stærkt standsbevidste Haandværkere i Byerne kendte dog ogsaa til ”Almuevennen”, hvis Udgiver jo oprindelig var en almindelig Skomager – noget, der egentlig maatte antages at kunne skaffe ham Ørelyd netop i en By som Ringsted med dens 42 Bærere af dette Erhverv.

Enkeltvis holdtes et og andet af Provinsens Blade.

Men det siger sig selv, at saalænge der intet Blad eksisterede med Hjemsted i By og Egn, blev Bladholdet ikke nogenlunde almindeligt. Vi siger udtrykkeligt ”nogenlunde”; thi saavel Hovedstadspressen som Provinsbladene havde kun Holdertal i Eiere, hvor de virkelige udbredte Blade nu har Hundreder. Paa det første (263) almindelige danske Journalistmøde i Aarhus 1901 oplystes det (af Red. Fr. v. Jessen), at medens der i Aaret 1848 forsendtes et samlet Tal af 3½ Million Avisnumre (af samtlige Danmarks Aviser) med Postvæsenet, forsendtes der 50 Aar efter, nemlig i Aaret 1898 74½ Million Numre af samtlige Danmarks Aviser. Og hvis vi gaar yderligere 10 Aar frem, i Tiden vil Tallet vise sig at bære voxet stærkt – rimeligvis over de 100 Millioner, maaskee langt over!

Men dette skal vi ikke komme nærmere ind paa. Vi har kun villet optrække et Par Linier af den Baggrund, paa hvilken Ringsted fik sit første Presseorgan.

Stifteren af "Sjællandsposten" var som Tilfældet med de fleste af den Tids Blade, en Bogtrykker, der til sit Trykkeri knyttede det Vovestykke, som Udgivelsen af en Avis mentes at maatte være for den Tid. I December 1852 udsendtes et Par Prøvenumre, og den 2den Januar 1853 udkom det første Numer af (264) "Sjællandsposten", redigeret og udgivet af Bogtrykker Christian Schou.

Bogtrykker Chr. Schou

Navnet var for øvrigt ikke Bogtrykkerens egen Opfindelse. Det var jo i det hele taget altfor vidtfavnende baade i Sammenligning med Udstyret og Udbredelsen, det fik. Navnet (265) stammede fra Næstved, hvor den senere berømte Digter, Meyer Aron Goldschmidt i 1837 havde købt "Næstved Ugeblad" og givet det den opadstræbende Titel "Sjællandsposten."

Chr. Schou begrunder ikke nærmere, hvorfor han vælger netop dette Navn til sin lille Avis. Muligvis er det Udslag af en stedlig patriotisk Følelse; sandsynligvis er det en ren Tilfældighed.

For øvrigt ligner "Sjællandsposten" til at begynde med helt Samtidens smaa Provinsblade.

I Tiltrædelsesartiklen betoner Schou, at det "ikke er uden Betæneligheder", at han er gaaet til Udgivelsen af et Blad i Ringsted; men han har overvundet disse Betæneligheder, da "mange af Omegnens respektableste Mænd har lovet deres Bistand."

I øvrigt lover han, at Avisen vil blive "redigeret i en demokratisk Aand", alle skal være ligeberettigede til at komme til Orde i Spalterne. Som særligt Trækplaster averteres (266) en fædrelandsk Novelle: "Peter Tordenskjold."

For dem, der har sat sig som Opgave at fremdrage Træk af en Bys Historie, er det selvfølgelig en Sag af Betydning, at denne By faar en Presse. Desværre byder 50'ernes Aviser kun et temmelig begrænset Materiale af stedligt Stof. Det er meget lidt, der findes værdigt til at komme i Avisen, mest vistnok fordi det journalistiske næppe har været Udgivernes stærke Side.

Bekendtgørelsernes Tal er selvfølgelig ogsaa ringe. I det første Numer af "Sjællandsposten" findes følgende: En Annonce fra Bogtrykkeren selv, en do. fra Professor Michoult i Warschau, hvilket dog ikke skal forstaas saaledes, at Læsekredsen allerede har udviklet sig saa kolosalt, men kun beretter, at nævnte Michoult "fremviser en Glas-Hytte med et Glas-Pusteri i Skole-Lokalet." Endvidere et Opraab om Hjælp til brandlidte Tjenestefolk i den Juledags Morgen nedbrændte Kongskilde Mølle. Samt endelig en Annonce (267) fra J. F. Barchalia, der anbefaler sig med forskellige Slags Spiritus, Paraplyer og Spadserestokke. I det følgende Numer viser sig en udenbys Annoncør: "Frederikshaab Hørberedningsværk og Klædefabrik" i Alsted.

De lokale Meddelelser er ellers yderst sparsomme i alle de første Aar.

Dette hænger vistnok i nogen Maade samme med, hvad en endnu levende Samtidig har berettet os, at "Sjællandsposten" fra første Færd lagde stærk Vægt paa at være et almindeligt Nyhedsblad, der særlig bragte Rigdom af den Slags personlige Smaanyheder, som Datidens store Blade saa ned paa med Foragt. Den holdtes ifølge samme Kilde i Foreninger og paa Cafeer i København, og det ses ogsaa, at den undertiden kan være temmelig nærgaaende i sine Skildringer. Hvad der ogsaa bidrog til at præcisere dens Særstilling, var dens Forbindelse med "Dagbladet", hvis toneangivende Mænd satte Pris paa at have en (268) Afløb i Provinsen, gennem hvilket Meddelelser af forskellig Slags kunde lanceres.

Bladets mindre udprægede Lokalfarve gør, at det eksempelvis i høj Maade hører til Undtagelserne, naar der – som efter en stor Maskerade den 13 Februar 1852 – fremkommer en temmelig lang Meddelelse i Bladet. Forklaringen maa dog vistnok nærmest søges i, at en alle anden – muligvis Digteren selv – har haft en Interesse i at faa en ved Lejligheden afsungen Sang yderligere kundgjort. Vi skal som Prøve paa ringsted Versekunst paa den Tid hidsætte nogle Linier af Visen, der var betitlet: "En Skaal for varende Gemytlighed i Ringsted By."

Et Vers lød:

Lad Folk kun sige, at Ringsted By
er uanseelig og lille;
med Tiden kommer den dog i Ry
og spiller ej sin Rolle ilde.
Og pas kun paa – maaske til næste Aar –
naar Jærnbane her forbi vi faar
saa kan I tro
den slaar Sparto,
til hvilken By det saa skal være. (269)

At Avisen har haft Fremgang fremgaar deraf, at medens den til at begynde med kun udgik 2 Gange om Ugen, udvidedes den fra 1. April til at udkomme tre Gange ugentlig.

"Den vedvarende Gemytlighed", hvorom den foran aftrykte Sang taler, blev for øvrigt hen paa Sommeren 1853 sat paa en Prøve. Nævnte Aar gik nemlig den største Kolera-Epidemi, Danmark har haft, hen over Landet, og lagde i Løbet af nogle Maaneder 7000 Mennesker i Graven. For den nystiftede Avis var det spændende Stof, selv om dette naturligvis for den væsentligste Dels Vedkommende maatte laanes af Hovedstadsbladene.

Det var i Juni, at Koleraen brød løs i Københavns Nyboder, og i Juli fandt Politimesteren i Ringsted det rigtigst at indskærpe daglig Renholdelse af Rendestenene samt omhyggelig Rensning af Latriner og Møddingssteder.

Og bedst som Folk faar det at vide, fortæller Avisen saa, at to Rejsende fra København ved Ankomsten til (270) Roskilde overfaldes af Koleraen og dør. Den uhyggelige Gæst nærmede sig altsaa.

Ovenpaa den Forskrækkelse holdt Ringsted Fugleskydningsselskab – sin aarlige Fugleskydning, hvor Borgerne synes at være mødt godt frem. Man glemmer dog ingenlunde for den "vedvarende Gemytlighed" de stakkels Kolerasyge. Paa Pastor Helms` Foranledning indsamlet der ved Frokosten

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

56 Rigsdaler til Børn i København, hvis Forældre er døde af Kolera. Og efter saaledes at have skænket sin lidende Næste en venlig Tanke, plaffede man lystig løs på Fuglen.

I Slutningen af Juli og Begyndelsen af August forefalder der imidlertid Koleratilfælde i Haraldsted, Ousted, hvor en Mand falder død om i Landevejsgrøften, og Alsted.

Men Ringsted By synes stadig at skulle gaa fri. Det vækker vel nogen Uro, at der den 30. August forefalder (271) tre mistænkelige Sygdomstilfælde og et Dødsfald paa Benløse Fæled.

Men allerede Dagen efter kan det meddeles, at det ikke er Kolera.

Og Borgerne og deres Damer gaar derefter med rolig Samvittighed til Koncert i St. Bendts Kirke for at yde deres Skærv til de forældreløse Kolera- Børn i Hovedstaden.

Først den 5te September er der virkelig fare for Haanden. Naar man nu ser den lille Meddelelse i Avisen, faar man kun en ringe Forestilling om den Bevægelse, den har vakt. Det meddeles, at der er forefaldet flere pludselige Sygdomstilfælde, og i næste Numer kundgøres det, at der er Kolera.

Myndighederne indskærper Folk ikke at nyde Blommer, og i Anledning af det forestaaende Marked bekendtgør Politimester Harhoff, at umoden Frugt, der fremføres til Salg, vil blive beslaglagt.

Markedet den 22. September synes for resten ikke at have været foruroliget af Kolerafaren.

Der kommer senere nogle spredte (272) Meddelelser i Bladet, om at der er forefaldet endnu nogle Tilfælde paa Benløse Fæled og i Nordgaardshusene. Men Sagen synes ikke mere at kunne glæde sig ved Avisens Bevaagenhed.

Og "Sjællandsposten" ender Kolerakampagnen den 8de Oktober med en Meddelelse om, at "Koleraen næppe har ladet sig mærke i Ringsted og Omegn."

"Sjællandsposten" var til Huse i Nørregade hos Spækhøker og Vognmand Bruhn. Det var selvfølgelig ikke noget stort Personale en saadan hver tredje, senere hveranden-Dags-Avis beskæftigede. Der var foruden Udgiveren selv Trykkeren Stecker og Sætteren Eriksen; og den første Sætterlærling i Ringsted var Valdemar Mortensen der her hentede sin første Uddannelse; han blev senere en kendt Mand i dansk Amerika idet han udgav "Folkevennen" i Chikago", et religiøst og folkeligt Nyhedsblad, der til sin Tid havde en betydelig Udbredelse mellem de (273) skandinaviske Udvandrere i Amerika; Vald. Mortensen døde for faa Aar siden i America, just som han havde besluttet at rejse til Danmark for at henleve sin Alderdom her. Avisens første Bud var Valdemars 11 aarige Broder, Alfred Mortensen, der besørgede Ombæringen til samtlige Bladets Holdere i Ringsted By og nærmeste Omegn. Alfred Mortensen var Bladbud i 3 Aar og afløstes af en anden, senere kendt Ringstedborger A. C. Grahs.

Selvfølge kunde den lokale Avis ikke erstatte et Hovedstadsblad, eftersom den ikke kom hver Dag. Men man forstod at hjælpe sig. Otte Familier om en "Berlingske Tidende" kunde ikke siges at være Luxusforbrug af Dagblade. Og naar saa Posthornet lød og Schandorph kom ud paa Trappen, vidste Folk, at de kunde hente "Berlingeren." Var der vigtige Ting paa Færde, var der selvfølgelig intet til Hinder for, at Avisen blev læst i Fællesskab. Ellers gik den paa Omgang. Og den var præget deraf, naar den kom til Nr. (274) Ogsaa om den stedlige Avis slog man sig sammen, dog ikke i det Omfang.

Hvad var det da for stedlige Spørgsmaal, der optog Bysens Folk, naar de om Aftenen de tre af Ugens Dage fik deres Avis ind af Døren.

Ja, der var et Spørgsmaal, der mere end mange andre beskæftigede Sindene. det store Baneanlæg, som der i 1854 arbejdes stærkt paa i Ringsteds allernærmeste Omegn. Ved Begyndelsen af nævnte Aar bar Banen i alt væsentligt færdig til Ringsted.

Den 15de Maj 1854 lagdes Grundstenen til Broen over Næsby Aa, som Ringsted Aa altsaa den Gang er bleven kaldt. Det er den største Opfyldning paa hele Banelinien, og det omtales som en Mærkværdighed, at mange Rejsende kom hertil for at bese Anlægget. I det hele taget er der stadigt Røre om Jernbanearbejder. Hvert Øjeblik er der Stridigheder mellem Arbejderne, der synes at have været urolige Hoveder, hvad jo ikke er noget usædvanligt, hvor (275) Talen er om Jernbanearbejdere. Det engelsk Selskab, der forestod Anlægget, synes heller ikke altid at have været kulant med Betalingen. Først paa Aaret 1854 indtraadte der en længere Standsning, som omtales med Beklagelse. En sjælden Gang fremkommer der i Bladet Besværinger over den langsomme Arbejdsmaade.

Ad Landevejen var der i de Tider en mægtig Færdsel; en Mængde Materialier til Anlæger sendtes fra England til Korsør Havn og førtes derfra ad Landevejen helt til Ringsted. Langs Vejen var der oprettet midlertidige Øl- og Brændevinsudsalg, og det gik ikke altid tørt til.

Jernbanearbejdernes Løn var 7 – 8 Mark, hvilken betegnedes som meget høj. Mellem Arbejderne var baade Tyskere, Englændere og Svenskere og til Tider kom det til Slagsmaal- saaledes kommer en skønne Dag en lang Erklæring fra Købmand F. J. Møller i Anledning af et Slagsmaal af særligt Omfang. Nidske Konkurrenter har nemlig paastaaet, at Slagsmaalet er begyndt i (276) hans Butik. Men det er ikke sandt – bare Misundelse, fordi han kan tale med de Fremmede, hvad de andre Næringsdrivende ikke kan.

Til Tider antog disse Slagsmaal en hel patriotisk Karakter – Vidnesbyrd om Stemningen i Tiden mellem de to Krige. Saaledes havde nogle Tyskere overfaldet en dansk Arbejder; men nogle af de ringstedske Tjenestekarle tog deres Landsmands Parti med saa overdreven Virkning, at de bagefter baade ved Under- og Overret blev idømt Bøder og Erstatning til de gennempryglede Tyskere – til et samlet, saa anseligt Beløb som 177 Rdlr. 3 Mark. En Del af disse Penge – i alt 85 Rigsdaler – tilvejebragtes dog ved en frivillig Indsamling mellem samtlige Tjenestekarle i Ringsted.

I Byens selskabelige Liv spiller Foreninger som Fugleskydningsselskabet og Musikforeningen (Sangforeningens Forløber) den væsentligste Rolle. Ved Fugleskydningerne lykkedes det i Reglen ikke at faa Bugt med Fuglen paa én Dag eller ogsaa (277) faldt der flere Gevinster paa én Gang; saa holdt man Skiveskydning, og somme Tider holdt man en extra Skiveskydning eller man lavede Hjorteskydning eller anden Morskab.

En stor Begivenhed var det Skærsommer 1854, da Studentsangforeningen holdt Koncert i Ringsted den 23de Juni til Fordel for sin planlagte Bygning. Entréen til Koncerten var 4 Mark. Efter Koncerten holdtes Folkefest i Klosterhaven, som var oplyst med kulørte Lamper. Og muntre Minder om Sommerfesten stiger op gennem en Annonce om, at der er udkommet en Udgave af musikalske Erindringer: ”En Kattapolka med Kattemusik.”

Forskellige offentlige Spørgsmaal beskæftiger Borgerskabet og afspejler sig svagt, men dog synligt i Byens Avis. Forskønnelseskomiteén for Ringsted og Omegnen hed den Sammenslutning, som den

Gang varetog de Opgaver, der nu nærmest sorterer under Foreningen ”Ringsted Lystanlæg.” Denne Forskønnelseskomité maa den Dag i Dag (278) af Nutidens Ringsted omfattes med Samhu. Netop i 1854 tog denne Komité sammen med en anden Komité med Apoteker Wengel i Spidsen Initiativet dels til en Regulering af Forholdene paa St. Hans belagte Kirkegaard, dels til at de eksisterende Gangstier rundt om Byen forsynedes med nye Plantninger. Disse Gangstier kom til dels i Stand ved Velvillie fra Klosterets Side, og den forstaaelse, man i det hele paa den Tid mødte fra Fideikommis´et gab Anledning til, at Spørgsmaalet om at anlægge Hovedvejen til Jærnbanen genne Søgade over Klostermarken blev optaget til Drøftelse.

Der var dog paa det Tidspunkt for mange Interesser, der trak til andre Sider, og Sagen synes ikke – i hvert Fald ikke i Avisen – at have affødt nogen indgaaende Drøftelse.

Forsommeren 1854 var politisk meget bevæget.

Krimkrigen var udbrudt. Engelske Krigsskibe krydsede i vore Farvande. Ministeriet var indbyrdes uenig om, hvad der skulde foretages til (279) Neutralitetens Sikring. Betydelige Troppesamlinger fandt Sted paa Sjælland, og der udspreddes Rygter om, at Regeringen omgikkes med Statskupplaner. Da Grundlovsdagen nærmede sig, blev der planlagt en Grundlovsfest i Ringsted. Indbyderne til denne var: Peder Jensen, Estrup, Søren Andersen, Nordrup, Anders Larsen, Skuderløse, Hans Christophersen, Jydstrup, Henrik Jensen, Haslev, Jens Frederiksen, Ørslev, Peder Johansen, Øde-Førslev, og Gæstgiver Bille, Ringsted.

Og ”Sjællandsposten” havde i en af sine ikke mange ledens Artikler anbefalet Festen paa det varmeste: ”Vor Friheds Stilling har aldrig været ugunstigere, været mere truet end netop i disse Øjeblikke.”

Men Dagen efter gik hele Festen i Vasken. Bladet bragte nemlig følgende_

Kundgørelse.

Ifølge Justitsministeriets Cirkulæskrivelse af 27. d. M. bekendtgøres herved, at en saadan Samling som den, der efter Bladet ”Sjællandsposten” Nr. 61 for (280) Løverdagen den 27. d. M. attraas afholdt paa et Sted i Nærheden af Ringsted, og ved hvilken bl.a. tilsigtes taget saadanne Beslutninger, der udtaler Mistillid til Hs. Majestæts nuværende Ministerium og i Forbindelse dermed Ønsket om at se samme fjærnet – i Henhold til Grundlovens § 93 ikke maa afholdes og derfor herved forbydes.

Til Bekræftelse under min Haand og Embedssegl.

Ringsted Politikammer, den 29. Maj 1854.

Harhoff

(L: S:)

”Sjællandsposten” tager – meget nedslaaet – denne Kendsgerning til Efterretning.

Der blev strax af Indbyderne indgivet Anmodning til Amtet om Forbudets Ophævelse, bl.a. også fordi den Artikel, som foranledigede Forbudet, var Komitéen aldeles uvedkommende.

Men disse Bestræbelser endte uden Resultat. Festen blev ikke til noget.

Den paafølgende Tavshed i Pressen afspejler kun svagt de Følelser, der har besjælet den mere politiske interesserede Del af Befolkning under disse Forhold. (281)

I samme Aar (1854) skete der for Ringsted By en betydningsfuld Begivenhed, idet Grundstenen til Byens Sygehus nedlagdes den 28. Juli.

Samme Dag festligholdt Borgmester Harhoff sit 40 Aars Embedsjubilæum – en Tildragelse, der ses at have vakt hele Byens udelte Opmærksomhed og Deltagelse. Dem Harhoff'ske Embedsvirksomhed strakte sig over et saa usædvanligt langt Tidsrum som mere end Halvdelen af et Hundredeaar. Han kom hertil i 1814 i den fattige Tid, da en fast og kyndig Mand kunde tiltrænges i mange Forhold.

Og han blev hele sin Tid en Embedsmand af Frederik den Sjettes Skole. Han skal ikke maales med Nutidens Maalestok, men ses i Belysning af en Tid, der nu ligger over 100 Aar tilbage. Han var en enevældig Embedsmand; men han Energi, Omsigt og Virkelyst var sikkert Byen til stor Værdi.

Adskilligt af, hvad han har foretaget sig, har kunnet give Anledning til Kritik, men da vi savner (282) Materiale til i rent lokalhistorisk Interesse at maale Værdien af denne Kritik, vil vi indskrænke os til at fremhæve, at hans Finansstyrelse gennem skiftende Tider bragt Byens Økonomi paa en udmærket Fod. Men Byen vedblev at være den gamle By. Det ny i Tiden kunde han ikke optage i sig. Hans Bedømmelse af Forhold og Mennesker buændede i en anden Tid. Hans Grundsyn var Frederik den Sjettes faderlige.

Sparekassen for Ringsted og Omegn, der stiftedes 1832 paa hans Foranledning, vidner om et sundt samfundsmæssigt Syn. Denne Sparekasse fik Betydning langt ud over den Kreds, hvortil den i snævrere Forstand var knyttet; den er en af de ældste af sin Slags paa Sjælland, og den havde fra sin første Begyndelse Indskydere fra selv fjerne Dele af Sjælland.

By- og Herredsfoged Harhoff.

Det foran omtalte Sammenstød, som Harhoff umiddelbart før sit Jubilæum havde haft med Befolkningen, ses ikke at have grebet (283) forstyrrende ind i Festlighederne ved Jubilæet. Om Harhoffs Jubilæum meddeles i det stedlige Blad, at der holdtes en fest paa Raadhuset med ca. 100 Deltagere og med mange Taler. Efter Festen begav Deltagerne sig gennem den illuminerede Klosterhave (284) til Klostermarken, hvor et Fyrværkeri afbrændtes. Herfra fulgtes Jubilaren hjem af "en talrig Menneskemængde" og Hylledes ved Afskeden – som en Konge - med et nifoldigt Hurra.

Harhoff, der var f. 29. September 1785m var By- og Herredsfoged i Ringsted fra 1814 til 1869 – da den ny Kommunalforfatning ændrede hele Styresættet i vore Købstæder. Han døde to Aar efter – den 25de Marts 1871 – 86 Aar gl. og ligger begravet paa Ringsted Kirkegaard. Mærkeligt nok omtales han Død ikke men en redaktionel Stavelse i "Sjællandsposten."

Med Henblik paa den foran omtalt Episode med den strandede Grundlovsfest skal kun lige nævnes, at samme Aar (1854) i September Maanedes stiftedes en Grundlovsværneforening for Ringsted og Omegn og umiddelbart derefter en Vælgerforening for Kredsen. Sidst paa Aaret afholdtes alm. Folketingsvalg, ved hvilket Major Müllen kaares uden Modkandidat. (285)

I øvrigt gaar Livet sin muntre Gang – man gavner andre og glæder ogsaa lidt sig selv. Saaledes holdes først paa Aaret 1855 en Koncert ”til Fordel for Husarme” (Husvilde) i Ringsted. Programmet har ikke mindre end 22 Numre, blandt hvilke Bellmann spiller en fremtrædende Rolle, medens dog ogsaa nationale Kompositioner er stærkt fremtrædende som Hornemann: ”Bøn for Danmark” og ”Danmark mit Fædreland.” Billetterne koster 2 Mark, og de Assisterende er: Frøknerne Mathiesen, Ravn og Anna Klüver og d’hr. Guldager og Wittrup. Bladet værdiger dog ikke Koncerten nogen Anmeldelse, men indskrænker sig til at omtale den reelle Side: at der indkom 73 Rigsdaler, hvilket maa siges at være smukt.

Det har heller ikke manglet paa anden Lystighed – saaledes naar A. von Olivo fra Italien giver ”Trylleproduktioner” – bl.a. ”med en gammel Kone, der viser din Færdighed med to Lommetørklæder og forsvinder ved Skud”, hvilket sidste er sket med (286)

Spørgsmaalet ses aldrig at være bleven løst.

Hans Majestæts allerhøjeste Bifald. Ligervis maa det siges at være meget a propos naar en kgl. Danser der kommer hertil at optræde, hedder Hoppenfack.

For øvrigt har Husvildespørgsmaalet øjensynligt spillet en ikke ringe Rolle i Ringsted denne Vinter – maaske som Følge af, at Jærnbaneanlægget har draget mange fremmede Arbejdere.

Den første Gang man i Byens Avis ser en Medborger optræde som Kritiker, gælder det et Levemaadespørgsmaal, der i al sin Alvor lyder saaledes:

”Hvad er Grunden til, at et 4 Skillings Suurbrød herfra Byen kun vejer 14 Lod medens et Suurbrød til samme Pris kjøbt i Slagelse vejer 22 Lod.

En Suurbrødsspiser.”

To Historiske Tildragelser i Ringsted.

Midten af Halvtredserne i forrige Hundreaar bringer Ringsted By to Begivenheder af Historisk Rang, nemlig Aabningen af Kongegravene (287) i St Bendts Kirke 1855 og Købehavn-Korsørbanens Aabning for Samfærdslen i 1856.

Hver af disse to Tildragelse satte deres stærke Præg paa Forholdene i det lille Samfund, den ene at mere forbigaaende, den anden et blivende Præg.

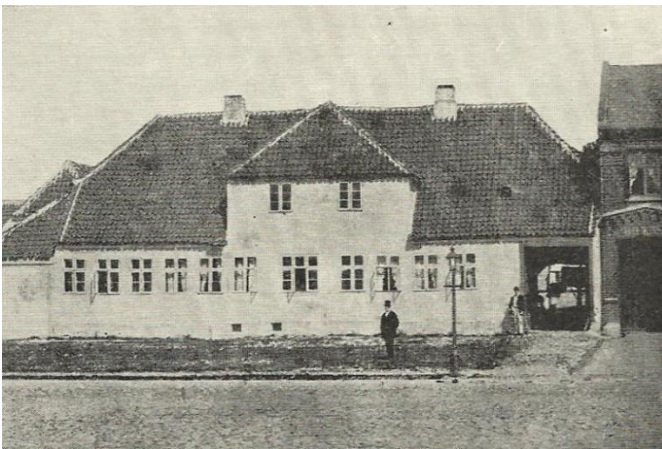
Vi har Gang paa Gang i svundne Tiders Skildringer set St. Bendts Kirke fremhæve som Byens eneste Seværdighed. I Virkeligheden var der jo meget tit handlet ilde med dette ærværdige Minde. Ikke alene havde Fjendehaand og Ild hærget Kirken. Men selv de, der skulde varetage dens Forhold, havde mangan Gang gaaet frem med unænsom Haand. Heldigvis havde forskellige Tider dog ogsaa frembragt Mænd, der som Biskop Lave Urne, Lensmand Jørgen Seefeldt og senere Tiders Præster vaagede over Kirkens Velfærd. Men en grundig historisk Undersøgelse af den var ikke hidtil bleven foretaget.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

I September 1855 skulde en saadan (288) Undersøgelse finde Sted under Kong Frederiks den Syvende personlige Ledelse og i Nærværelse af Statens mest fremragende Mænd i den politiske og videnskabelige Verden.

Der var anskaffet 9 nye Gravstene – de, der nu ligger over Gravene – og det var Meningen, at de gamle (fra Seefeldts Tid) skulde opbevares i Kirkens søndre Fløj.

Begivenheden imødeses med store Forventninger. ”Sjællandsposten” opfordre kort, men kraftigt til Illumination af Byen. Og da Kongen Mandag Aften den 3dje September kommer til Staden med et Extratog, er Opfordringen efterkommet saa stærkt, at Bladet i sit Nummer Dagen efter kan udbryde: ”Aldrig har vor By haft et saa festligt Udseende. Enhver havde bidraget sit til at vise vor ophøjede Landsfader, at hvor Han end færdes iblandt sit Folk, besjæles man af den samme Hengivenhed, den samme Kjærlighed.”

Den gamle Provstegaard omkring 1870. Paa Billedet ses Kordegn Ishøj med høj Hat

Kongen boede i Provstegaarden paa Torvet, foran hvilken var rejst en Øreport med følgende Indskrift: (289)

”Velkommen Konge! Ei blot store Minder, men trofast Kjærlighed hos os Du finder.”

En Afdeling af Lumbyes Orkester ledsagede Kongen og fyldte snart Torvet med klingende nationale Toner. Omegnens og Byens Embedsmænd og Borgerrepræsentanterne modtoges i Audiens og en Deputation af Sangere sang et Digt, hvis første Vers lød:

Velkommen Konge! Ældgammel by
hilser Dig jublende høit imod Sky,
Skarer de ile
Dig kjærligt at tilsmile
Thi Du er Folkenes Fader og Ven.

Kongen selv takkede fra et Vindue med de Ord: Elskede Børn! Modtager min hjerteligste Tak. Ret mange Tak!”

Den 4de September aabnedes Kongegravene. Men om de nærmere Begivenheder er der før fortalt her i Bladet (”Folketid.” 298 A 1906.) Til Stede var bl.a. Kultusminister Hall Biskop Martensen, Professor Worsaae, Gehejmearkivar Wegener og mange flere. Medens flere af (290) Gravene fandtes

forstyrede, viste det sig, at Valdemar den Stores Grev i de 673 Aar, der var forløbet siden hans Gravlæggelse, havde ligget ganske urørt. Om Gravenes Aabning udarbejdede Worsaae senere sit store udmærkede Værk

<https://play.google.com/books/reader?id=RNNDAAAAcAAJ&pg=GBS.PP8&hl=da>

Kongebesøget strakte sig for øvrigt over flere Dage. Den 5te September indmurede Kongen saaledes den sidste Sten i "Gisselfeldbroen" (ved Rønedevej), og de følgende Dage foretoges dels Udflugter til Haraldsted, dels til Fjenneslev og Bjernede. Den 7de September rejste Kongen tilbage til København.

Selvfølgelig kan denne Begivenhed dog i ingen Henseende sammenlignes i Betydning med den d. 26 April 1856 stedfindende Aabning af Vestbanen.

18 Aar efter at Verdens første Jernbane (fra Liverpool til Manchester i England) var bleven aabnet, fik Danmark sin første Bane: fra København til Roskilde. Det var et privat Selskab – det sjællandske (291) Jernbaneselskab – der, væsentligst med engelsk Kapital, havde foretaget dette Jernbaneanlæg; men nogen Guldgrube var det ingenlunde. I nogle Aar gav Banen ved 1½ - 2 pCt., men F.eks. i 1855 gav den slet intet Udbytte. Og naar man læser om Forhandlingerne angaaende Statsgaranti for Jernbaneselskabets Laan til Banens Fortsættelse til Korsør, faar man et Indtryk af, at man egentlig ogsaa i den lovgivende Forsamling saa meget skeptisk paa dette Jærnbanebyggeri. En saa fremskridtsvenlig Mand som Tscherning udtalte saaledes, at en Jærnbane, der gik gennem en lille Ø med mange Havne, næppe vilde faa nogen Betydning som Transportmiddel! Jærnbanedirektør Rothe, der repræsenterede en københavnsk Kreds, saa anderledes forstaaende paa Sagen og anbefalede den med alle de gode Grunde, der maatte staa til Raadighed ogsaa paa den Tid. I Landstinget betonedes Treschow derimod bl.a., at i England har Jærnbanen "ødelagt mange Familier." (292)

Naa, trods alle Betænkeligheder vedtoges dog Statsgarantien for Anlægget, som overdroges det engelske Firma Fox, Henderson & Co.

Af de førte Forhandlinger fremgaar det for øvrigt, at det allerede paa dette Tidspunkt var en af mange Mennesker delt Opfattelse, at Ringsted skulde være Midtpunktet for det sjællandske Banenæt. Først med vort Hundredaars første Tiaar skulde denne Tanke faa praktisk Betydning genne Vedtagelse af den sjællandske Midtbane.

Den 26de April 1856 gled Indvielsestoget med Konge med Gemalinde, Ministrene, de udenlandske Gesandter ned igennem Sjælland. Store Menneskemængder havde samlet sig, Næstved Dragonregiments Musik spillede, og i 1ste Klasses Ventesal fandt en højtidelig Modtagelse Sted. Efter ½ Times Ophold gled Toget under Kanonsalut og Hurraraab videre.

En ny Æra var dermed indledet for den sjællandske Samfærdsel. Om Aftenen afholdtes i Vognhallen en (293) stor Borgerfest. Jærnbanedirektør Rothe havde "med sin sædvanlige Uhøflighed mod Publikum" (saaledes hed det i et Blad fra den Tid), nægtet Tilladelse til, at Festen afholdtes i Ventesalen.

Det er ikke vor Agt at give en detailleret Fremstilling af den sidste Menneskealders Historie. En enkelt Forenings Stiftelse er der Grund til særlig at fremhæve, nemlig Ringsted Industriforenings.

Som en Organisation for Næringslivets Mænd rager Industriforeningen nemlig stærkt op i Byens Erhvervsliv og ikke alene for Haandværk og Industri. Under den Faner er der udført og vil der ventelig i Fremtiden blive løst betydningsfulde Opgaver for Byen.

Den udsprang af en Opposition mod det bestaaende Styresæt, der netop paa det Tidspunkt nærmede sig sin Afslutning. Foreningen stiftedes først paa Aaret 1868, og det følgende Aar traadte den ny Kommunalforening i Kraft. Grunden til Haandværkernes selvstændige (294) Optræden var, at Borgerrepræsentationen havde nægtet at være Deltager i det da paatænkte "Industrilotteri for indenlandske Haandværksfrembringelser og gode Handelsvarer for Købstæderne i Sorø Amt." En Opfordring fra "flere Haandværkere" i "Sjællandsposten" om, at Kommunalbestyrelsen skulde tage Sagen op til fornyet Drøftelse, førte ikke til det ønskede Resultat. Den 15de Februar 1868 holdtes saa et Borgermøde, paa hvilket det vedtoges at danne en Industriforening, og den 26de Februar holdt Foreningen stiftende Generalforsamling og valgte som sin første Bestyrelse: Lærer Ishøj, Guldsmid Kjølstrup, Købmand Brüel og Tobaksfabrikant Roy. Ishøj blev Foreningens første Formand. Om Foreningens Historie henvises i øvrigt til "Folketidende" Nr. 46, 1905. 1891 indviedes den tekniske Skole. Foreningens Formænd har været: Kordegn Ishøj, Cand. polyt H. V. Jensen, Købmand Brüel, Fotograf Bock sen., Tobakshandler H. E. Jensen, Købmand Bræstrup (295) Nielsen, Skrædermester Grahf og Urmager Klint.

Et Foretagende af en anden slags, men et foretagende, som vi ganske naturligt omfatter med en særlig Interesse og derfor vil omtale ganske kort, er omtrent jævnaldrende med Industriforeningen. Det er Dagbladet (296) "Folketidende", der stiftedes 1871. Bladets Grundlægger var Cand. Theol. P. Chr. Zahle, og Bladet hed til at begynde med "Folketidende for Midsjælland". "Folketidende" hører til den Kreds af blade, der opstaar under det vaagnende politiske Røre i 70'erne. De gamle Organer, der oprindeligt var Talsmand for en efter Forholdene tilpasset Nationalliberalisme, var bleven for gammeldags. Der var Trang til nye selvstændige og frisindede Blade, der mere umiddelbart kunde blive Talerør for den arbejdende Befolkning. "Folketidende" grundlægges af Zahle "efter Opfordring af en stor Kreds af Beboere i Sjællands Midte." Mn havde den Pudsighed, at "Folketidende"s Redaktør boede i København (Zahle var den Gang ansat i 2det Revisionsdepartement), og "Folketidende"s første Redaktionskontor var i Boldhusgade 3, 1 Sal, ligesom Bladet ogsaa trykkes i P. Chr. Zahle.

Se første nummer af Folketidende [klik her](#)

København, nemlig i F. E. Bordings Bogtrykkeri. Det folkeoplysende Moment var fra (297) første Færd som den Dag i Dag et af Bladets vigtigste Formaal. Zahle begyndte med at udlevere til Læseforeninger og Sognebiblioteker en Del større og mindre Skrifter af hans eget Forlag. I Spidsen for de Mænd, der arbejdede for "Folketidende", stod den senere Landskendte Peder Jensen fra Estrup; men der lever den Dag i Dag mange Folk i Midtsjælland, der var med fra første Færd og har været en trofast Kreds om Bladet i Tider, hvor det ikke saa' saa lyst ud som i dette Øjeblik.

Fra 1. Jan. 72 tryktes "Folketidende" i sit eget Bogtrykkeri, "Zahles Bogtrykkeri", der var til Huse i Amtstuegaaarden, altsaa egentlig ude i Ringsted Landsogn. Her var "Folketidende" til Huse til Oktober 1875, da den flyttede hen i St. Knudsgade. Her boede "Folketidende" i 23 Aar. indtil Bladet, som fra 1887 var overgaaet til et Aktieselskab af Egnens Folk, i Slutningen af 1897 flyttede ind i sin ny Ejendom i Søgade, hvor den siden har været til Huse.

Bladets ansvarshavende Redaktører (298) har i den svundne Tid været: P. Chr. Zahle 1871 – 78, R. P. Jensen 1878 – 88. Fr. Martin (midlertidig) 1. Januar – 1 Maj 1888. M. Aaberg fra 1 Maj – 1 Oktober 1888. H. Glud fra 1. Okt. 1888 – 1 Aug. 1891. Fr. Martin (midlertidig) fra 1. Aug. 1891 – 16. April 1903. Siden nævnte Dato hare J. V. Christensen været Bladets ansvarh. Redaktør.

Bladets Faktorer eller Forretningsførere har været: Melhede til 1/10 1889. H. Glud til 1/8 1891. H. Christensen Faktor og Bogholder fra 1/10 89 til 1/8 1891 Derefter tillige Forretningsfører til Dato.

Aktieselskabets Formand har været: P. Andersen, Jydstrup, til 1/8 1891, P. Rasmussen, Krøjerup, til 30/4 1895. Ole Jansen, Bringstrup, til Dato.

"Folketidende" beskæftiger dagligt i Ringsted: 3 Mand i Redaktionen, 2 i Expeditionen, 12 i Sætteriet, 4 i Trykkeriet samt 1 Bydreng og 7 Avisbude, i alt 29. Ældste Medarbejdere i Sætteriet er Typograferne (299) J. A. Sørensen (fra August 1888) og E. Mathiesen (fra Januar 1893).

I kommunal Henseende er der for den sidste halvanden Menneskealders Vedkommende sket overordentlige Fremskridt i Byen. Paa alle Omraader er der under Selvstyret draget Omsorg for en tidssvarende Udvikling. Allerede før dettes Indførelse var Gasværket anlagt (1866 – 67, senere gentagne Gange udvidet, sidst meget betydeligt i 1909), 1871 nedreves den gamle Præstegaard (mellem Postgaarden og Sparekassen) og St. Knudsgade blev udstukket, i 80erne bebyggedes Dagmars gade, i 1885 anlagdes Vandværket (senere forsynet med Vand fra artesisk Boring), i 90erne ombyggedes store Dele af Byen, "Børsen" opførtes, Køgevej bebyggedes, Elektricitetsværket anlagdes 1902, senere udvidet; først i det ny Hundredeaar bebyggedes Røndevejkvateret, i 1903 – 04 blev Villakvateret udstukket og bebygget, i 1906 og følgende Aar paabegyndtes det ny Skoleanlæg (efter Pavillonsystemet). (300) Af humane Stiftelser er Friboligen, Jærnbanevej, af ældre Dato, medens Borgerstiftelsen, opført af Fondet for værdige Trængende, opførtes 1909. Endelig har Byens Omgivelser vundet meget ved Lystanlægget, der anlages 1898.

De Byraadsmedlemmer (og Borgmestre), der har virket i Byens Tjeneste siden 1869, er følgende, hvis Billeder er ophængte i Byrådssalen:

Borgmester Harhoff	1814 – 69
Købmand C. A. Meyer	1869 – 72
Bagerm. P. Nielsen	1869 – 72
Købmand J. Peetz	1869 – 78

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Læge D. Bølling	1870 – 93
Agent Holdst	1870 – 81
Lærer Ishøj	1870 – 81
Borgmester Buchwaldt	1872 – 83
Købmand B. J. Bang	1873 – 78
Cand polyt. Jensen	1873 – 75
Kæmner Gustavus	1873 – 82
C. Hasfeldt	1876 – 81
Maler Rørbye	1876 – 87
Gaskasserer Brüel	1879 – 84
Amtstuefuldm. Hammerich	1879 – 84
Redaktør J. M. Hansen	1882 – 84
Drejerm. Larsen	1882 – 93 (301)
Brygger Kaptejn. Mathiesen	1882 – 84
Gæstgiver Carl Nielsen	1882 – 96
Jærnstøber P. Petersen	1882 – 84
Borgmester Thalbitzer	1883 – 96
Dampmøller J. C. Frandsen	1884 – 93
Købmand Bollhorn	1885 – 90
Tobaksfabr. H. E. Jensen	1885 – 90
Garver C. F. Larsen	1885 – 87
Købmand Rørbye	1885 - 02
Blikkenslager C. V Meter	1888 – 93
Tømmerh. Schaldemose	1888 – 93
Fuldmægtig Ever	1891 – 96
Fabrikant Knudsen	1891 – 09
Toldofficiant Andersen	1894 – 02
Faktor Christensen	1894 – 06
Dyrlæge Christensen	1894 – 02
Købm. H. Christiansen	1897 – 99
Borgmester Jürgens	1896 – 04
Boghandler N. P. Hansen	1897 – 02
Tømrerm. Steffensen	1897 – 02
Distriktslæge Dreyer	1900 – 03
Sagfører Svendsen	1900 – 06
Bladhandler Andersen	1903 – 09
Murermester Faber	1903 – 09
Tømrer P. Jensen	1903
Uhrmager Klint	1903 – 09
Købm. A. C. Nielsen	1903 – 09
Apotheker Wengel	1903
Borgmester Lyngbye	1904 – 10 (302)
(samtlige disse Medlemmers Billeder findes paa den ophængte Billedtavle – se Gengivelsen. *)	
Endvidere:	
Drejer Larsen	1906 – 07

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Gartner Mortensen	1907
Købm. Chr. A. Jensen	1909
Overetssagf. G. Graversen	1909
Tandlæge Jørgensen	1909
Bagermester Sarup	1909
Maskinfabrikant H. Nielsen	1909
Typograf Mortensen	1909
Borgmester Prah	1910.

*) Lønberg var Medlem af Byraadet fra 1894 – 1900. men har ikke ønsket sig forevigtet.

1. Række: Harhoff, C. A. Meyer, P. Nielsen, J. Peetz. D. Bølling, Holst, Ishøj, Buchwaldt, B. J. Bang, Jensen, Gustavus, C, Hasfeldt. 2. Række: Nørbye, Brüel, Hammerich, J. M. Hansen, Larsen, Mathiesen, Carl Nielsen, B. Petersen, Thalbizer, J. C. Frandsen, Bollhorn, H. E. Jensen, 3. Række C. F. Larsen, Rørbye, C. V, Meyer, Schaldemose, Evers, Knudsen, Andersen, H. Christensen, S. Christensen, H. Christiansen, Jürgens, N. P. Hansen, 4. Række: Steffensen, Dreyer, Svendsen, Andersen, Faber, P. Jensen, Klint, A. C, Nielsen, Wengel, Lyngbye.

Slutning.

Det lille Samfunds Historie afspejler det store. Ringsted har gennem Tiderne været et lille Samfund; med det har været i stadig Udvikling. Vi har sluttet denne Skildring med en Fortegnelse ove de Mænd, der – kommunalt set – har ført denne Udvikling.

Byen staar muligvis nu ved et nyt Punkt af Betydning for den Udvikling; den skal have Garnison, og den (303) skal have en ny Banelinie, der i nogen Maade gør den til det, som den var i gamle Tid: Sjællands naturlige Trafik-Centrum.

Ringsted Saga, J. V. Christensen Del 2

Men det gode Borgersind, der har hørt til denne Bys Gode, vil sikkert ikke skifte Karakter. Dette Borgersind har hidtil kunnet besejre Snobberi og Kirkevæsen og vil sikkert ogsaa kunne det i Fremtiden.

Den fremtid, som hver Medborger i stort eller lille Erhverv, i eget eller andres Brød, er med at bygge!

Hermed sluttet Ringsteds Saga (der fremtræder som 2 Del af ”Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie”) Jeg har søgt at opretholde en vi kronologisk Orden i disse Skildringer. Men da Arbejdet er udført i Fritid, er der selvfølgelig noget Tilfældigt over, hvad der er kommet med under dets Fremadskriden. En udtømmende Ringsted Historie har min Tid ikke tilladt mig at skrive. Jeg ser det bedst deraf, at jeg nu ved Arbejdets – i (304) hvert Fald foreløbige – Afslutning ligger inde med forskellige supplerende Emner til yderligere Belysning af vor Bys forhold. Dette Stof vil senere blive offentliggjort i ”Folketidende.”

Tredje Del af ”Tider og Skikkelser” vil atter blive Landsby og Herregaardshistorie.

Ringsted, 4 maj 1910

J. V. Christensen

=====